

Spoštujemo preteklost, živimo sedanost, ustvarjamo prihodnost.

Srednja zdravstvena šola Celje

OSVEŠČENOST LJUDI O VPLIVU ZDRAVIL NA VOŽNJO

RAZISKOVALNA NALOGA

Avtorica:
Klara VRTAČNIK, 2. c

Mentor:
Peter ČEPIN TOVORNIK, dipl. zn., dipl. san. inž.

Mestna občina Celje, Mladi za Celje
Celje, 2015

ZAHVALA

Raziskovalna naloga ne bi nastala brez pomoči nekaterih ljudi, ki so mi namenili svoj čas ter podali svoje ideje in nasvete.

Najprej bi se iskreno zahvalila mojemu mentorju, gospodu Petru Čepinu Tovorniku, dipl. zn., dipl. san. inž., ki mi je v času nastanka raziskovalne naloge dajal nasvete, me usmerjal in vložil v nalogo veliko svojega časa in truda.

Da sem lahko izvedla empirični del, se zahvaljujem dijakom Srednje zdravstvene šole Celje, učiteljem in upokoјencem po Sloveniji, ki so izpolnili anketni vprašalnik.

Za intervjuja se zahvaljujem gospodu Marjanu Hrušovarju, dr med., in gospe Tei Glavnik, mag. farm.

Zahvalila bi se tudi gospe Anamariji Vrhovec, dipl. m. s., mag. manag., za strokovni pregled naloge, gospe Franji Dobrajc, prof., za prevod povzetka, gospe Maji Antonič, prof., za slovnični pregled naloge, koordinatorici raziskovalne dejavnosti na šoli, gospe Smilji Pevec, univ. dipl. biol., in gospe Nini Lobe Selič, prof, za tehnično podporo.

Rada bi se zahvalila tudi gospe ravnateljici Katji Pogelšek Žilavec, prof., mag. posl. ved, za podporo raziskovalne dejavnosti na šoli.

KAZALO

KAZALO VSEBINE

ZAHVALA	2
KAZALO.....	3
KAZALO VSEBINE	3
KAZALO GRAFOV	4
KAZALO SLIK	4
POVZETEK	5
ABSTRACT	6
1 UVODNI DEL	7
1.1 UVOD.....	7
1.2 NAMEN IN CILJ RAZISKOVALNE NALOGE	7
1.3 HIPOTEZE	7
1.4 METODE DELA	8
2 TEORETIČNI DEL.....	9
2.1 KAJ SO ZDRAVILA?.....	9
2.2 KAJ MORAMO VEDETI O ZDRAVILU?.....	9
2.2.1 Ime zdravila, kako ga uporabljamo in kako deluje?	10
2.2.2 Kako zdravilo pravilno uporabimo?.....	10
2.2.3 Kdaj moramo zdravilo zaužiti in kako dolgo ga uporabljamo?	10
2.2.4 Kaj storimo, če izpustimo odmerke zdravila?	11
2.2.5 Kateri neželeni učinki lahko nastopijo in komu jih povemo?	11
2.2.6 Kako pravilno shranjujemo zdravilo?	11
2.3 VEDENJE V CESTNEM PROMETU.....	11
2.4 O VPLIVU DROG NA VOZNIKE IN DRUGE UDELEŽENCE V CESTNEM PROMETU	12
2.4.1 Vpliv uživanja prepovedanih drog na prometno varnost?	12
2.4.2 Vpliv zdravil na upravljanje vozil in strojev.....	13
2.4.3 Kje dobimo podatke o vplivu zdravila na psihofizične sposobnosti?	13
2.4.4 Nekateri učinki zdravil, ki zmanjšujejo voznikovo sposobnost za varno vožnjo	14
2.5 ZDRAVILA, KI DELUJEJO NA PSIHOMOTORIČNE SPOSOBNOSTI LJUDI	15
2.5.1 Zdravila, ki delujejo na osrednje živčevje	15
2.5.2 Zaviralci centralnega živčnega sistema (pomirjevala)	16
2.6 ALKOHOL IN ZDRAVILA.....	17
2.7 UGOTAVLJANJE PRISOTNOSTI PSIHOAKTIVNIH SNOVI PRI VOZNIKU ..	19
2.8 ZAKONODAJA.....	20
2.8.1 Kazni po Zakonu o varnosti cestnega prometa	20
3 EMPIRIČNI DEL.....	22
3.1 VZOREC	22
3.2 ČAS RAZISKAVE	22
3.3 OBDELAVA PODATKOV	22
3.4 REZULTATI RAZISKAVE	22
3.4.1 Analiza anketnega vprašalnika	23
3.5 TERENSKO DELO.....	35
3.6 INTERVJU	36
3.6.1 Intervju z gospodom Marjanom Hrušovarjem	36

3.6.2 Intervju z gospo Teo Glavnik	38
3.7 PRIMERJAVA REZULTATOV IN RAZPRAVA.....	40
4 ZAKLJUČEK.....	44
5 VIRI IN LITERATURA	45
6 PRILOGE	47

KAZALO GRAFOV

Graf 1: Ali so vozniki?	23
Graf 2: Ali uživajo kakšna zdravila?	23
Graf 3: Ali redno uživajo kakšna zdravila?	24
Graf 4: Ali poznajo stranske učinke zdravil, ki jih uživajo?	24
Graf 5: Ali pred uporabo novih zdravil preberejo priložena navodila?	25
Graf 6: Kako pogosto uživajo zdravila?	25
Graf 7: Ali vedo, da je pod vplivom določenih zdravil prepovedana vožnja?	26
Graf 8: Ali so pozorni na to, da pod vplivom zdravil, ki vplivajo na psihomotorično sposobnost, ne vozijo avtomobila?	26
Graf 9: Ali so kdaj prejeli kazen za vožnjo pod vplivom zdravil?	27
Graf 10: Ali poznajo znak pri zdravilih, ki opozarja na absolutno ali relativno prepoved vožnje?	27
Graf 11: Ali menijo, da jih osebni zdravnik dovolj osvešča o stranskih učinkih zdravil?	28
Graf 12: Ali menijo, da jih farmacevti dovolj dobro osveščajo o stranskih učinkih zdravil?	28
Graf 13: Seznanjenost z navedenimi trditvami.	29
Graf 14: Katera zdravila uživajo?	31
Graf 15: Seznanjenost o zdravilih, ki vplivajo na psihomotorično sposobnost ljudi... 33	

KAZALO SLIK

Slika 1: Znak za absolutno prepoved upravljanja z vozili in delo s stroji	14
Slika 2: Znak za relativno prepoved upravljanja z vozili in delo s stroji	14
Slika 3: Skupinska slika pri delu na terenu s policistoma.....	35
Slika 4: Po koncu intervjuja z g. Marjanom Hrušovarjem.....	37

POVZETEK

Namen raziskovalne naloge je bil ugotoviti, koliko so ljudje osveščeni o vplivu zdravil na vožnjo ter ali poznajo stranske učinke zaužitih zdravil. Cilj raziskovalne naloge pa je, da bi ljudje ozavestili nevarnost vožnje pod vplivom psihoaktivnih zdravil.

V teoretičnem delu je opisano, kaj zdravila so, kako delujejo, stranski učinki ter opis zdravil, ki zmanjšujejo voznikovo sposobnost za varno vožnjo.

Osnova za empirični del je 166 anketnih vprašalnikov, ki so jih rešili dijaki Srednje zdravstvene šole Celje, učitelji in upokoјenci po Sloveniji ter dva intervjuja. Rezultati so pokazali, da je 68 % anketirancev voznikov ter da jih 51 % uživa zdravila, 34 % pa zdravila uživa redno in samo 29 % je takšnih, ki pozna stranske učinke zdravil. 55 % jih vedno prebere priložena navodila pred uporabo novih zdravil, 27 % pa to naredi občasno. Anketiranci v 82 % vedo, da je pod vplivom določenih zdravil prepovedana vožnja. Znak, ki opozarja na absolutno ali relativno prepoved vožnje pozna 47 % anketirancev. Med zdravili, ki vplivajo na psihomotorične sposobnosti ljudi pri vožnji, anketiranci najpogosteje poznajo pomirjevala in uspavala, najpogosteje pa uživajo zdravila proti bolečinam, sledijo pa jim antitusiki.

Ključne besede: zdravila, psihomotorične sposobnosti, promet, vožnja, anketiranci, osveščenost.

ABSTRACT

The purpose of this research work was to find out how people are aware of the impact of drugs on driving and if they know the side effects on ingested drugs. The aim of the research work is that people are aware of the risk of driving under the influence of psychoactive drugs.

In the theoretical part is described what drugs are, how they work, side effects and the description of medications that reduce the driver's ability to drive safely.

The basis for the empirical part is 166 questionnaires that were filled in by the students of The Secondary School of Nursing Celje, teachers and pensioners in Slovenia and two interviews. The results showed that 68 % respondents are drivers and that 51 % of them consume drugs, 34 % consume medicines regularly and only 29 % respondents know the side effects of medicines. 55 % always read the attached instructions before the use of drugs, 27 % do this occasionally. 82 % respondents know that driving is prohibited under the influence of certain drugs. A sign which points to the absolute or relative driving ban is known to 47 % respondents. Among the drugs that affect psychomotor abilities of people at driving, respondents are familiar with sedatives and sleeping pills, most often they take painkillers, antitussives follow them.

Keywords: drugs, psychomotor abilities, traffic, driving, respondents, awareness.

1 UVODNI DEL

1.1 UVOD

Danes si več ne moremo predstavljati življenja brez zdravil. Četudi smo sicer zdravi, nas občasno doleti kakšna zdravstvena nevšečnost in tako postanemo uporabniki zdravil. Zdravila pomembno prispevajo k uspešnejšemu preprečevanju bolezni in hitrejši ozdravitvi, skrajšujejo čas zdravljenja v bolnišnici in odsotnost z dela, izboljšujejo kakovost življenja in nenazadnje pomembno prispevajo k daljši življenjski dobi. Nekatera zdravila se uporabljajo tudi za (lažje) diagnostične bolezni. Zdravila pa žal nimajo samo ugodnih učinkov, temveč tudi nekatere škodljive in neželene, do katerih lahko pride kljub pravilni uporabi. Tveganje za nastanek škodljivih stranskih učinkov narašča z zvečanjem števila zdravil, ki jih bolnik uživa. Pri bolnikih, ki jemljejo več zdravil sočasno, je potrebna še dodatna skrb (Možina, 2006, str. 2).

Zdravilo je vsaka snov ali kombinacija snovi, ki je namenjena za zdravljenje ali preprečevanje bolezni pri ljudeh in živalih. Na voljo so v različnih farmacevtskih oblikah. Vsako zdravilo mora imeti dokazano učinkovitost, kakovost in varnost ter dovoljenje za promet z zdravilom, ki ga podeli Javna agencija za zdravila in medicinske pripomočke. To velja tudi za zdravila rastlinskega izvora (Pisk, 2009, str. 10).

Obstaja pa veliko ljudi, ki uživajo zdravila, za katera je dokazano, da imajo neugoden vpliv na človeka, zato je potrebno biti pozoren, kakšna zdravila človek uživa. Ali se kdaj vprašamo, če se prometne nesreče dogajajo tudi zaradi negativnih učinkov zdravil? Za to raziskovalno nalogo sem se odločila, da med populacijo preverim, katera zdravila ljudje uživajo in ali so pozorni na stranske učinke zdravil.

1.2 NAMEN IN CILJ RAZISKOVALNE NALOGE

Namen raziskovalne naloge je bil ugotoviti, koliko so ljudje osveščeni o vplivu zdravil na vožnjo ter ali poznajo stranske učinke zaužitih zdravil.

Cilj raziskovalne naloge pa je, da bi ljudje ozavestili nevarnost vožnje pod vplivom psihoaktivnih zdravil.

1.3 HIPOTEZE

Preden sem objavila anketni vprašalnik na spletu, sem si postavila štiri hipoteze, ki sem jih v razpravi potrdila ali ovrgla.

H1: Več kot četrtina anketirancev pred uporabo novih zdravil vedno prebere priložena navodila.

H2: Več kot polovica anketirancev je vedno pozorna, da pod vplivom zdravil, ki vplivajo na psihomotorične sposobnosti, ne vozijo avtomobila.

H3: Več kot polovica anketirancev pozna znak pri zdravilih, ki opozarja na absolutno ali relativno prepoved vožnje.

H4: Več kot četrtnina anketirancev meni, da jih farmacevti samo včasih osveščajo o stranskih učinkih zdravil.

1.4 METODE DELA

Za raziskovalno nalogo sem uporabila:

- študij različne literature,
- metodo anketnega vprašalnika in
- metodo intervjuja.

Moje delo je potekalo po naslednjem vrstnem redu:

- najprej sem se z mentorjem dogovorila o izbrani temi,
- zastavila sem si namen in cilj raziskovalne naloge,
- preučila in uporabila literaturo za podlago izvedbe teoretičnega dela raziskovalne naloge,
- si postavila štiri hipoteze,
- določila ciljno skupino ljudi,
- nato sestavila anketni vprašalnik,
- pridobljene podatke analizirala, interpretirala ter jih podala v grafih,
- na osnovi pridobljenih podatkov sem hipoteze potrdila oz. ovrgla ter
- na koncu sestavila zaključek s predlogi.

Po izboru teme in opredelitvi raziskovalnega problema sem začela zbirati literaturo, ki sem jo potrebovali za razlaganje in reševanje zastavljenih hipotez. Najosnovnejša literatura so enciklopedije, učbeniki, slovarji in leksikoni. Po pregledu te literature je sledilo še zbiranje dosedanjih raziskav v strokovni literaturi in periodičnih publikacijah (časopisi, revije, zborniki, itd.).

Anketiranje je bilo izvedeno med dijaki Srednje zdravstvene šole Celje, učitelji in upokojenci po Sloveniji. V raziskavi je bila uporabljena deskriptivna (opisna) metoda raziskovalnega dela. Podatki so bili zbrani z anketnim vprašalnikom (priloga 1).

Anketni vprašalnik je sestavljen iz 15 vprašanj. Vsa vprašanja so zaprtega tipa. Tri vprašanja imajo dva odgovora, eno vprašanje ima tri odgovore, štiri vprašanja imajo štiri odgovore, po eno vprašanje ima pet, šest in sedem odgovorov, kjer so pod zadnjo alinejo anketiranci imeli možnost dopisati odgovor, če ga niso našli med ponujenimi, eno vprašanje ima sedem trditev, pri katerih so anketiranci označili, ali so s trditvijo seznanjeni, in dve vprašanji po 21 napisanih zdravil, kjer so anketiranci pri enem vprašanju označili, če zdravilo uživajo, pri drugem vprašanju pa, če so seznanjeni z vplivom posameznega zdravila na psihomotorične sposobnosti ljudi.

Opravljen sta bila tudi dva intervjuja z osmimi oz. dvanajstimi vprašanji.

2 TEORETIČNI DEL

2.1 KAJ SO ZDRAVILA?

Zdravilo je po definiciji iz Zakona o zdravilih vsaka snov ali kombinacija zdravil, ki so predstavljene z lastnostmi za zdravljenje ali preprečevanje bolezni pri ljudeh ali pri živalih. Na voljo so v različnih farmacevtskih oblikah: tabletah, kapsulah, sirupih, praških, šumečih tabletah, mazilih, svečkah ipd. Vsak tak izdelek mora imeti dokazano učinkovitost, kakovost in varnost ter dovoljenje za promet z zdravilom, ki ga podeli poseben državni organ – Javna agencija Republike Slovenije za zdravila in medicinske pripomočke (pogovorno rečemo, da je zdravilo registrirano) (Potočnik Benčič, 2010, str. 10). Zdravila imajo v navodilu za uporabo verodostojne informacije o delovanju, učinkovitosti, opozorilih, previdnostnih ukrepih, kontraindikacijah, neželenih učinkih ... To velja tudi za registrirana zdravila rastlinskega izvora. Zdravila se razlikujejo tudi glede dostopnosti. Nekatera zdravila so v lekarnah dosegljiva le na zdravniški recept, nekatera pa lahko dobimo tudi brez zdravniškega recepta. Nekaj zdravil, predvsem so to zdravila iz zdravilnih rastlin, lahko dobimo tudi v specializiranih trgovinah (Madjar, 2009, str. 6).

Tako nekatere bolezni kot tudi zdravila lahko prizadenejo človekove psihofizične sposobnosti in zmanjšajo njegovo sposobnost za varno vožnjo motornega vozila. Enako velja za aktivnosti pri športu, aktivnosti v prostem času, kadar smo kolesarji, pešci, hodimo po stopnicah ali delamo karkoli drugega, kar zahteva zbranost in spretnost. Zdravila nam zdravnik predpiše zato, da z njimi zdravi bolezen, bolezensko stanje ali da prepreči ali ublaži pojav nekaterih bolezenskih znakov. Zdravila naj bi izboljšala naše zdravstveno ali duševno stanje, izboljšala naše počutje, zato njihova vloga v povezavi z aktivnostmi, opravljanjem dela in cestnim prometom ni vedno negativna (Zorec – Karlovšek, 2007, str. 4).

2.2 KAJ MORAMO VEDETI O ZDRAVILU?

Pred uporabo zdravila moramo poznati odgovore na vprašanja, in sicer:

- Kakšno je ime zdravila?
- Zakaj zdravilo uporabljamo in kako deluje?
- Kako zdravilo pravilno uporabljamo (npr. skozi usta, vpliv hrane, sočasne uporabe drugih zdravil ...)?
- Kdaj moramo zdravilo zaužiti in kako dolgo ga bomo uporabljali?
- Kaj storiti, če izpustimo odmerek?
- Kateri neželeni učinki lahko nastopijo in komu naj povemo o njih?
- Kako pravilno shranjujemo zdravilo (Pisk, 2009, str. 8)?

2.2.1 Ime zdravila, kako ga uporabljamo in kako deluje?

Ime zdravila in njegov namen uporabe sta najosnovnejše, kar moramo o zdravilu vedeti. Farmacevti na žalost opažajo, da osebe tudi kljub dolgotrajnemu jemanju zdravil teh zdravil ne poznajo dovolj dobro. Velikokrat se zatakne že pri imenu (Pisk, 2009, str. 8).

2.2.2 Kako zdravilo pravilno uporabimo?

Zdravilo lahko doseže svoj namen le, kadar se ga pravilno uporabi. Dobro se moramo prepričati o pravilnem načinu uporabe. Če smo v dvomih, ne oklevajmo in o tem povprašajmo že farmacevta pri izdaji zdravila v lekarni (Pisk, 2009, str. 9).

Pred jemanjem moramo obvezno prebrati pisna navodila, ki so priložena vsakemu zdravilu. Pri jemanju skozi usta ne smemo zanemariti vpliva tekočine, s katero poplaknemo zdravilo, ali vpliva sočasno zaužite hrane. Na splošno se za tekočino priporoča voda, glede hrane pa se moramo prepričati za vsako zdravilo posebej, na kar nas ob izdaji opozori že lekarniški farmacevt (Pisk, 2009, str. 9).

Še pomembneje je, kot je vpliv sočasno zaužite hrane ali pijače, medsebojno učinkovanje zdravil. Tako imenovane interakcije med zdravili so številne in raznovrstne. Včasih gre za tako resno součinkovanje, da je sočasna raba prepovedana. Večinoma pa je potrebna vsaj previdnost. Če sočasno uporabljamo več zdravil, se priporoča, da se obrnemo na svojega farmacevta ali zdravnika, ki nas bo opozoril na morebitno neustrezno sočasno jemanje zdravil. Pozornost glede medsebojnega delovanja ni omejena le na zdravila, temveč velja tudi pri jemanju katerega izmed pripravkov iz zdravilnih rastlin ali vitaminsko-mineralnih dodatkov. (Pisk, 2009, str. 9).

Uporabnicam kontracepcijskih tablet svetujemo previdnost ob sočasnem jemanju nekaterih antibiotikov ali pripravkov, ki vsebujejo šentjanževko. Posledica hkratne rabe je namreč lahko zmanjšana zaščita in s tem neželena nosečnost (Pisk, 2009, str. 9).

2.2.3 Kdaj moramo zdravilo zaužiti in kako dolgo ga uporabljamo?

Čas, posebno pa točnost jemanja, je pri določenih zdravilih zelo pomembna. Učinkovitost namreč zagotavlja le jemanje ob točno določenem času, v ustreznih časovnih intervalih. Zadnje posebno velja pri zdravljenju z antibiotiki, saj lahko neupoštevanje natančnega časovnega odmerjanja vodi v neuspeh zdravljenja, ponovitev bolezni in/ali razvoj odpornosti proti antibiotikom. Vedno se prepričamo tudi o dolžini jemanja zdravil. Pri zdravilih na recept nam mora ta podatek posredovati zdravnik, pri zdravilu brez recepta pa nas na to opozori farmacevt. Da bi dosegli popolno odstranitev bakterij, ki so povzročile bolezen, moramo antibiotik jemati po navodilih zdravnika. Kljub izboljšanju ne smemo predčasno končati jemanja, sicer tvegamo ponovitev bolezni (Pisk, 2009, str. 9).

2.2.4 Kaj storimo, če izpustimo odmere zdravila?

Pri jemanju zdravil moramo biti disciplinirani, saj le tako zagotovimo njihov optimalni učinek. Če ob določenem času pozabimo vzeti odmerek, se najlažje kar v priloženem navodilu za uporabo prepričamo, kakšen je ustrezen ukrep (Pisk, 2009, str. 9).

2.2.5 Kateri neželeni učinki lahko nastopijo in komu jih povemo?

Vsa zdravila lahko poleg želenih povzročajo še neželene učinke. Če se pojavijo, o tem obvestimo svojega zdravnika, ki bo ocenil resnost ter predlagal nadaljnje ukrepe. Med neželene učinke pravzaprav lahko štejemo tudi spremenjeno sposobnost ravnanja z vozili. Če imamo vozniško dovoljenje, se predhodno prepričajmo o vplivu zdravila na psihofizične sposobnosti, saj lahko neupoštevanje tega opozorila povzroči neljube posledice. Zdravila poleg zdravilnih učinkovin vsebujejo še pomožne sestavine, kar je lahko pomembno ob določenih zdravstvenih težavah, denimo alergijah na določeno snov (Pisk, 2009, str. 10 - 11).

2.2.6 Kako pravilno shranjujemo zdravilo?

Da bo zdravljenje z zdravilom učinkovito in varno, ga moramo vedno pravilno shranjevati, o čemer izvemo že iz podatka na zunanji ovojnini (škatlici, v kateri je zdravilo). Vsekakor pred uporabo preverimo tudi rok uporabnosti, saj po poteku tega roka zdravila ne smemo več uporabljati (Pisk, 2009, str. 11).

Na splošno velja, da se morajo zdravila shranjevati pri temperaturi do 25 °C, zaščiteno pred svetlobo in vlago. Nekatera zdravila zahtevajo posebne pogoje shranjevanja (npr. zdravila v obliki injekcij zahtevajo shranjevanje v hladilniku). Podrobna navodila so na voljo v lekarnah. Zdravila na recept, ki bolniku ostanejo doma po končanem zdravljenju, je potrebno strokovno uničiti. Enako velja za tista, ki jim je potekla uporabnost (rok uporabe) ali pa so postala zaradi drugih dejavnikov neuporabna (poškodba embalaže, neprimerno shranjevanje). Ne odvrzimo zdravil v smeti, stranišče, kanalizacijo ali kam drugam v okolje! Natančne podatke o tem, kateri so najprimernejši načini uničenja nerabljenih zdravil, so na voljo v lekarnah. Neuporabljena zdravila in zdravila s pretečenim rokom trajanja je potrebno oddati v za to posebej namenjene zbiralnike komunalnih odpadkov v regionalnem komunalnem podjetju. Velika večina zdravil je na zalogi v lekarnah oz. so izjemoma dobavljiva v roku 24 ur (Možina, 2006, str. 9).

2.3 VEDENJE V CESTNEM PROMETU

Vedenje človeka oz. udeleženca v cestnem prometu ponavadi opazujemo in ocenjujemo z vidika njegovih temeljnih značilnosti, ki pa so:

- percepcija,
- emocija in motivacija ter
- adaptacija.

Vsak človek je individuum in kot tak različno opaža, doživlja, misli in si predstavlja. Vsa našta dejanja pa so odvisna od vpliva različnih dejavnikov iz zunanega okolja ter

posameznikove biološke zgradbe. Vedenje posameznika je v veliki meri odvisno predvsem od načina (njegove sposobnosti) sprejemanja dražljajev iz okolja – percepcije. Dražljaji iz okolja, ki so nosilci informacij, v prometu nastopajo v večjih količinah in hkratno (obremenitveni stres), predvsem pa kratkotrajno (hitrost – hitrostni stres). Od posameznikovih spoznavnih sposobnosti je odvisna njegova selekcija informacij iz okolja, percepcija in reakcija na dražljaj oz. ravnanje v posamezni situaciji. Vplivi okolja so tudi velikega pomena. Navadno se pojavljata dve situaciji:

1. Senzorična deprivacija, ki je posledica konstantnega, enakega doživljanja okolja brez doživljanja oz. sprejemanja informacij iz okolja in s tem pojava monotonije, zaradi česar človek »otopi« (vožnja po avtocesti);
2. Senzorna preobremenitev, ki je posledica konstantnega pritiska velike količine dražljajev iz okolice na človeka, zaradi česar pride do preobremenitev, utrujenosti in motenj v zaznavanju (hrup, svetloba, gostota prometa ...).

V obeh situacijah človek poskuša reagirati na najboljši možen način, uspešnost reakcij pa se odraža v varnosti cestnega prometa (Ošlak, 2008, str. 5).

2.4 O VPLIVU DROG NA VOZNIKE IN DRUGE UDELEŽENCE V CESTNEM PROMETU

Izraz »stanje pod vplivom mamil in psihoaktivnih zdravil« največkrat pomeni izzvane spremembe, ki jih te snovi povzročajo s svojim vplivanjem na zavest, reaktivnost, čustvovanje in obnašanje. S pojmom sposobnost za varno vožnjo opisujemo trenutno psihofizično stanje voznika, njegove trenutne telesne in psihične sposobnosti, da je zmožen zanesljivo opravljati to delo, ki terja vse človeške sposobnosti. Pri precejšnjem delu drog je v prvi stopnji delovanja poleg ugodja in dobrega počutja značilno precenjevanje lastnih sposobnosti, s tem pa se tveganje v prometu zagotovo poveča, tako na ravni voznika kot drugih udeležencev v prometu. Pojavi se zmanjšana sposobnost opazovanja in realnega zaznavanja okolice, zaradi česar vzporedno z drugimi motnjami (senzorna deprivacija, senzorna preobremenitev) udeleženci v prometu spregledajo svetlobne znake (semafor ...). V drugi stopnji, po več urah delovanja droge in vedenju uživalca se pojavi pretirana utrujenost, potreba po spanju, izčrpanosti ipd. Omeniti je potrebno tudi stanje, ko je uživalec v »krizi«, odvisnik, ki trenutno ni pod vplivom droge, bi jo pa za svoje normalno delovanje nujno potreboval. V takšnem stanju se pojavljajo tresavica, »flashbacki«, krči, ki omejujejo zavest in zmožnost normalnega upravljanja z vozilom (Ošlak, 2008, str. 5 – 6).

2.4.1 Vpliv uživanja prepovedanih drog na prometno varnost?

Prisotnost prepovedanih drog je med udeleženci v cestnem prometu iz leta v leto večja. Droge zmanjšajo človekove sposobnosti zaznavanja in predelave informacij, sposobnosti učinkovitega mišljenja in ustrezne motorične reakcije. Tako neposredno vplivajo na zmanjšanje prometne varnosti in povečajo možnost povzročitve prometne nesreče. Uživalci prepovedanih drog največkrat ne reagirajo dovolj hitro, imajo moteno koncentracijo, so nepozorni pri prehitevanju, saj je motena njihova ocena časa in razdalje, imajo omejeno gibljivost oči, prepozno zavirajo. Opazimo tudi povečano pripravljenost za tveganje, agresijo do okolice oz. soudeležencev v prometu.

Nevarnost v cestnem prometu pa predstavljajo tudi vsi tisti, ki prenehajo z jemanjem prepovedanih drog zaradi abstinenčnih težav (Čater, 2007, str. 18).

2.4.2 Vpliv zdravil na upravljanje vozil in strojev

Za nemoteno izvajanje vsakodnevnih dejavnosti, zlasti za upravljanje vozil in strojev, morajo biti naše duševne in telesne (psihofizične) sposobnosti ustrezne. Jemanje nekaterih zdravil jih lahko zmanjša – pojavijo se znaki zaspanosti, zmanjša se pozornost, upočasnijo se hitrost odziva ... Zdravila povzročajo še druge neželene učinke, ki imajo za posledico bistveno zmanjšano varnost v prometu ali pri delu s stroji. Vse neželene učinke zdravil moramo upoštevati tudi pri opravljanju drugih nevarnih del ali športnih dejavnosti. Najpogostnejši neželeni učinki zdravil, ki vplivajo na sposobnost upravljanja vozil in strojev, so:

- zmanjšana pozornost,
- zaspanost,
- upočasnjena hitrost odziva ali nadzor dogajanja,
- vrtoglavica,
- motnje vida, sluha,
- slabost,
- nenadna agresivnost (Pisk, Tršinar in Debeljak, 2007, str. 6).

Neželeni učinki zdravil se pri posamezniku izražajo v različnih jakostih in oblikah, na kar vplivajo številni dejavniki, kot so:

- starost,
- spol,
- telesna zgradba in teža,
- bolezenska stanja,
- sočasno jemanje drugih zdravil ali
- pitje alkohola (Pisk, Tršinar in Debeljak, 2007, str. 6).

Za razliko od alkohola, kjer je povezava med njegovo popito količino oz. njegovo koncentracijo v krvi in njegovim vplivom na sposobnost upravljanja vozil in strojev določena, pri zdravilih takih mejnih vrednosti ne poznamo. Zato je pomembno, da se pred prvim jemanjem zdravila o njem pozanimamo pri zdravniku in farmacevtu in se dobro seznanimo o njegovih morebitnih znanih vplivih na sposobnost upravljanja vozil in strojev (Pisk, Tršinar in Debeljak, 2007, str. 6).

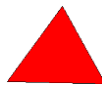
2.4.3 Kje dobimo podatke o vplivu zdravila na psihofizične sposobnosti?

Na zunanji ovojnini zdravila (zloženk) je poseben znak – trikotnik, ki opozarja na neželeni učinek zmanjšane bolnikove psihofizične sposobnosti. Zdravila, ki vplivajo na sposobnost upravljanja z vozili in stroji, imenujemo **trigoniki** in so označena s trikotnikom na zunanji ovojnini. Po jakosti vpliva na zmanjšanje bolnikovih psihofizičnih sposobnosti jih razdelimo v dve skupini:

1. **Upravljanje z vozili in delo s stroji je povsem prepovedano (absolutna prepoved).**

Zdravila so označena na zunanji ovojnini s polnim trikotnikom v rdeči barvi ob svojem imenu. Z upravljanjem vozil in strojev je treba počakati toliko časa, da se učinkovina in njeni presnovki izločijo iz telesa (Pisk, Tršinar in Debeljak, 2007, str. 7).

Slika 1: Znak za absolutno prepoved upravljanja z vozili in delo s stroji
(Vrtačnik, 15. 2. 2015)

2. Upravljanje z vozili in delo s stroji je relativno prepovedano.

Zdravila so označena na zunanji ovojnini s trikotnikom z rdečim robom ob svojem imenu. Ta zdravila zelo različno vplivajo na posameznika, zato je treba za vsakogar posebej oceniti vpliv zdravila na njegove psihofizične sposobnosti (Pisk, Tršinar in Debeljak, 2007, str. 7).

Slika 2: Znak za relativno prepoved upravljanja z vozili in delo s stroji
(Vrtačnik, 15. 2. 2015)

2.4.4 Nekateri učinki zdravil, ki zmanjšujejo voznikovo sposobnost za varno vožnjo

Nekateri učinki zdravil, ki zmanjšujejo voznikovo sposobnost za varno vožnjo, so:

- zaspanost,
- utrujenost,
- omotičnost,
- slabost,
- vrtoglavost,
- tresavica,
- motnje vida,
- nočna slepota,
- zmanjšana zbranost,
- zmanjšana sposobnost hitrega reagiranja in presoje,
- krči,
- nekritičnost,
- nemir,
- agresivnost (Zorec – Karlovšek, 2007, str. 4).

Ti učinki se pri posamezniku izražajo z različno intenzivnostjo in v različnih oblikah, kar je odvisno od starosti uživalca zdravila, spola, telesne zgradbe, telesne teže, bolezenskega stanja, sočasnega jemanja drugih zdravil ali pitja alkohola. Pomembno je, da pred vožnjo ne pijemo alkohola, pred prvim jemanjem zdravila pa se o njem in njegovem vplivu na psihofizične sposobnosti pozanimamo pri zdravniku in farmacevtu ter natančno preberemo navodilo o uporabi zdravila, ki je priloženo originalni ovojnini zdravila (Rupret, 2015, 10. 2. 2015).

2.5 ZDRAVILA, KI DELUJEJO NA PSIHOMOTORIČNE SPOSOBNOSTI LJUDI

2.5.1 Zdravila, ki delujejo na osrednje živčevje

Zdravila, ki delujejo na osrednje živčevje (možgane in hrbtenjačo), najpogosteje zelo močno vplivajo na sposobnost upravljanja vozil in strojev. Njihovi glavni in neželeni učinki namreč zelo posegajo v posameznikove psihofizične sposobnosti, predvsem na zbranost, pozornost, koordinacijo gibov, hitrost odziva, mišično moč in kritičnost ocenjevanja situacije (Pisk, Tršinar in Debeljak, 2007, str. 9).

Uporabnike je treba opozoriti tako na pomirjajoče učinke, ki povzročijo zaspanost, utrujenost, zmanjšano mišično moč, kakor tudi na spodbujajoče učinke, ki motijo predvsem koordinacijo gibov in povzročijo agresivnost ali druge spremembe osebnosti, kot je npr. pretirana samozavest. Med zdravili, ki delujejo na osrednje živčevje, najmočnejše posegajo v človekovo osebnost tista, ki povzročajo psihofizično odvisnost in imajo na zunanji ovojini še dodaten znak § (paragraf). Med jemanjem teh zdravil je upravljanje vozil in strojev praviloma absolutno prepovedano. Pozornost je potrebna tudi ob nenadni prekinitvi njihovega jemanja, ker se pojavijo odtegnitveni znaki, ki so ponavadi zelo hudi (Pisk, Tršinar in Debeljak, 2007, str. 9).

Na sposobnost upravljanja vozil in strojev vplivajo naslednje skupine zdravil (Pisk, Tršinar in Debeljak, 2007, str. 9 – 10):

2.5.1.1 Zdravila za zdravljenje bolečin (analgetiki)

Ločimo:

- Močni analgetiki (opioidni analgetiki, narkotični analgetiki), ki lahko povzročijo omotičnost ali močno nihanje razpoloženja, spremenijo reakcijske sposobnosti in zožijo zenici. Zanje velja absolutna prepoved upravljanja vozil in strojev.
- Kombinirani analgetiki s kofeinom, ki so dosegljivi brez recepta v lekarni, potrebujejo posebno pozornost. Kofein prikrije znake utrujenosti, ki se nato nenadoma ponovno pojavijo in povzročijo nenadno zaspanost za volanom.

2.5.2 Zdravila za zdravljenje nespečnosti (uspavala in pomirjevala)

Nekatera uspavala in pomirjevala delujejo še naslednji dan, kar je odvisno od hitrosti njihovega izločanja iz telesa. Zato jih vzemite zvečer pred spanjem in ne sredi noči (npr. ob treh ponoči), ker bodo še naslednje jutro povzročala zaspanost in zmanjšano koncentracijo.

2.5.3 Zdravila za zdravljenje duševnih motenj (depresije, shizofrenije, tesnobe ali drugih motenj)

Med njihovim jemanjem moramo biti v prometu posebej previdni. Zlasti v začetnih dneh zdravljenja je vpliv teh zdravil na psihofizične sposobnosti lahko zelo močan.

2.5.4 Zdravila za zdravljenje migrenskih glavobolov

2.5.5 Zdravila za zdravljenje epilepsije (antiepileptiki)

Zdravljenje epilepsije z zdravili in preprečevanje epileptičnih napadov omogoča bolnikom, da se lahko aktivno vključijo v promet in delo s stroji. Po drugi strani pa zaradi neželenih učinkov lahko močno vplivajo na bolnikove psihofizične sposobnosti. Bolniki se morajo nujno posvetovati z zdravnikom, ki spremlja njihovo zdravljenje in ocenjuje, če je njihovo stanje primerno za aktivno vožnjo.

2.5.6 Zdravila za zdravljenje zasvojenosti

Povzročijo lahko zaspanost, utrujenost, omotico, zmanjšano pozornost in nenadno znižanje krvnega tlaka.

2.5.7 Zdravila za zdravljenje suhega, dražečega kašlja (antitusiki)

Zavirajo center za kašelj v možganih, zato lahko vplivajo tudi na sposobnost vožnje. Iz istega razloga je zelo tvegana tudi kombinacija teh zdravil z alkoholom.

2.5.8 Zdravila proti slabosti in potovalni slabosti

Center za gibanje in center za bruhanje se nahajata v možganih blizu skupaj, zato ta zdravila lahko vplivajo na uporabnikove psihofizične sposobnosti. Delujejo pomirjajoče in lahko bistveno vplivajo na sposobnost vožnje in reakcijski čas.

2.5.9 Zdravila proti močni mišični napetosti (mišični relaksanti z osrednjim delovanjem)

Ta zdravila delujejo pomirjajoče in tako vplivajo na uporabnikove reakcijske sposobnosti. Pri dolgotrajni uporabi oslabi mišična moč okončin.

2.5.10 Zdravila, ki delujejo spodbujevalno na osrednje živčevje (npr. kofein, efedrin, zaviralci apetita ...)

Efedrin in njegovi derivati so v pripravkih za lajšanje težav pri gripi in prehladu ter alergijah. Na sposobnost vožnje vplivajo najprej z nemirom in poslabšano koordinacijo, čez čas pa povzročijo nenadno zaspanost.

2.5.11 Nekatera druga zdravila z delovanjem na osrednje živčevje

Sem uvrščamo zdravila za zdravljenje demence, Parkinsonove bolezni, vrtočlavičice.

2.5.2 Zaviralci centralnega živčnega sistema (pomirjevala)

To so droge, ki upočasnjujejo delovanje centralnega živčnega sistema, ljudi umirjajo in jim dajejo občutek utrujenosti. Gre predvsem za legalne droge (predpiše jih zdravnik), ki pa so velikokrat zlorabljene (večje količine, preprodaja ...). Najpogostejši vrsti sta benzodiazepini in barbiturati, sem pa prištevamo še antiepileptike, sedative, antidepresive, nekatere analgetike, nevroleptike in nekatere antialergike. Zaviralci centralnega živčnega sistema (pomirjevala) vplivajo na človekovo presojo, govor in hojo, lahko povzročijo krče (konvulzije), povzročajo zaspanost, zmedenost, reakcije so

upočasnjene. Zato je v času uživanja teh zdravil prepovedana vožnja motornih vozil. Ti izdelki so praviloma označeni, da se jih ne sme uživati pred in med vožnjo, omenjeni pa so predvsem z vidika zlorabe. So različnih oblik (tablete, kapsule) in barv (rdeča, zelena, modra ...), kar je odvisno predvsem od proizvajalca (Ošlak, 2008, str. 9).

OBLIKA	NAČIN UŽIVANJA	TELESNI ZNAKI	POZORNOST POLICISTA
Tabletke Tekočina Kapsule Prašek	Peroralno, s hrano in pijačo Injiciranje Vdihavanje skozi nos	Zožene zenice Podhranjenost Evforija, zaspanost, naveličanost Krvavitve iz nosu Razjede v nosnicah Vbodne rane Otopelost Bljuvanje	Pojavne oblike mamila Pripomočki za injiciranje (podveze, igle, injekcijske brizge) in »kuhanje« drog (vžigalice, žlice, pokrovčki) Sledovi bljuvanja Telesni znaki Besedni izrazi Ostanki embalaže

Tabela 1: Zbrane ugotovitve o depresorjih (Ošlak, 2008. str. 10)

2.6 ALKOHOL IN ZDRAVILA

Alkohol je snov, ki učinkuje na osrednje živčevje in vpliva na predele možganov, ki so pomembni za jasnost zavesti in čustvovanje. Alkohol zmanjša telesne in miselne sposobnosti in s tem vozniške sposobnosti že v zelo majhnih odmerkih, podaljša se reakcijski čas in poveča se število napačnih odločitev. Številna zdravila ta učinek alkohola še povečajo. V majhnih odmerkih sicer nekoliko izboljša razpoloženje, vendar pa že nekoliko večje količine delujejo sedativno (pomirjevalno) ali celo hipnotično (uspavalno) (Tratar, 2007, str. 14).

Po hkratnem pitju alkohola in jemanju zdravil lahko pride do medsebojnega delovanja (interakcije). Takšno medsebojno delovanje je nevarno, ker se lahko že ob zmernem pitju alkohola močneje izrazijo neželeni učinki zdravil, ki lahko povzročijo tudi poslabšanje bolezni ali celo smrt. Interakcije med alkoholom in zdravili se lahko pojavijo ob različnih priložnostih, odvisno od časa zaužitja zdravila in alkohola (npr. če po čezmerni količini alkoholnih pijač vzamemo zdravilo za »preganjanje mačka« ali če zvečer vzamemo uspavalno in zjutraj spijemo odmerek alkohola) (Tratar, 2007, str. 14).

ZDRAVILA ZA ZDRAVLJENJE	PRIMERI ZDRAVILNIH UČINKOVIN	MOŽNE POSLEDICE SOČASNEGA UŽIVANJA ZDRAVILA IN ALKOHOLA
strahu, zaskrbljenosti	alprazolam, diazepam, lorazepam, medazepam, oksazepam, bromazepam	zaspanost, vrtoglavica, povečana nevarnost prevelikega odmerka, zmanjšanje sposobnosti za vožnjo in upravljanje s stroji
motenj strjevanja krvi	varfarin	občasno pitje: notranje krvavitve kronično pitje: nasproten učinek z nastajanjem krvnih strdkov, kapi in srčnih infarktov
prehlada, kašlja, gripe, alergije	cetirizin, kodein (tudi v kombinaciji z drugimi učinkovinami)	povečan učinek alkohola, zaspanost, vrtoglavica, povečana nevarnost prevelikega odmerka, zmanjšanje sposobnosti za vožnjo in upravljanje s stroji
depresije	amitriptilin, klomipramin, maprotilin, doksepin	zaspanost, vrtoglavica, povečana nevarnost prevelikega odmerka, povečan učinek alkohola
sladkorne bolezni	metformin	padec sladkorja v krvi (hipoglikemija), lahko se pojavijo tudi hitro bitje srca, hitre spremembe krvnega tlaka, krči, koma
zgage, prebavnih motenj	ranitidin, metoklopramid	povečan učinek alkohola, metoklopramid poveča tudi zaspanost in zmanjša sposobnost za vožnjo in upravljanje s stroji
okužb	metronidazol, sulfametoksazol, izoniazid	hitro bitje srca, hitre spremembe krvnega tlaka, zmanjšana sposobnost za vožnjo in upravljanje s stroji, poškodbe jeter (izoniazid)
slabosti, potovalne bolezni	difenhidramin	zaspanost, vrtoglavica, povečana nevarnost prevelikega odmerka
bolečine (glavobola, mišičnih bolečin), artritisa, povišane telesne temperature	acetilsalicilna kislina, ibuprofen, celekoksib, naproksen, paracetamol	draženje želodca, krvavitve in ulkusi, poškodbe jeter (paracetamol)
nespečnosti	flurazepam, nitrazepam, midazolam, klometiazol, zolpidem, baldrijan	zaspanost, vrtoglavica, koma, zastoj dihanja, zmanjšanje sposobnosti za vožnjo in upravljanje s stroji

Tabela 2: Zdravila in nekatere možne reakcije ob sočasnem pitju alkohola (Tratar, 2007, str. 16)

Alkohol lahko na učinek zdravila vpliva na več načinov (Tratar, 2007, str. 14, 15):

- Učinki alkohola in zdravil se seštevajo. To je zelo nevarno pri sočasnem jemanju zdravil, ki vplivajo na delovanje možganov. V tem primeru alkohol spremeni učinek zdravila, ne pa tudi njegove koncentracije v krvi. Zato obstaja velika nevarnost, da bodo zdravila s pomirjevalnim učinkom delovala močneje. V to skupino zdravil spadajo anksiolitiki, hipnotiki, splošni anestetiki, narkotični analgetiki, antipsihotiki, triciklični antidepresivi in antihistaminiki.
- V drugem primeru alkohol neposredno vpliva na koncentracijo zdravila v krvi. Po občasnem pitju alkohola se lahko koncentracija zdravila v krvi čezmerno poveča zaradi počasnejšega izločanja zdravila iz telesa. Zato se lahko poveča tveganje za pojav neželenih učinkov zdravil. Pri kroničnem pitju alkohola pa se zdravila hitreje razgradijo in izločijo, njihova učinkovitost se zmanjša. Včasih nastanejo tudi strupeni presnovki, ki lahko okvarijo jetra ali druge organe.
- Alkohol lahko v kombinaciji z nekaterimi zdravili posredno povzroči zmanjšanje sposobnosti upravljanja vozil in strojev. Ob hkratnem jemanju nekaterih protimikrobnih zdravil (nitrofurantoina, sulfametoksazola, metronidazola), zdravil za srce in ožilje, (nitroglicerina, izosorbid-dinitrata), zdravil za sladkorno bolezen (klorpropamida, tolbutamida) se lahko pojavijo zelo neprijetne reakcije, kot npr. rdečica obraza, kljuvajoč glavobol, slabost, bruhanje, pospešeno utripanje srca in padec krvnega tlaka, kar vse zmanjša zbranost posameznika.

Izogibanje medsebojnemu delovanju alkohola in zdravil zaradi številnih zapletenih medsebojnih učinkov med alkoholom in mnogimi zdravili odsvetujemo sočasno jemanje zdravil in pitje alkohola. 'Varnega' odmerka alkohola v takem primeru ni moč opredeliti (Tratar, 2007, str. 15).

2.7 UGOTAVLJANJE PRISOTNOSTI PSIHOAKTIVNIH SNOVI PRI VOZNIKU

Prisotnost psihoaktivnih snovi pri vozniku se ugotavlja s posebnim postopkom, posebnimi sredstvi in napravami ali strokovnim pregledom. Naprava za hitro ugotavljanje prisotnosti navedenih snovi v organizmu deluje na podoben način kot naprave za ugotavljanje prisotnosti alkohola v organizmu. Postopek za prepoznavo znakov oz. simptomov, ki so posledica delovanja psihoaktivnih snovi v organizmu, predpisuje podzakonski akt in ga izvajajo policisti. Sestavljajo ga tri faze (preizkus oči, ocena velikosti zenic in odreditev strokovnega pregleda). Policist se odloči za njegovo izvedbo glede na način vožnje udeleženca v cestnem prometu, njegovega videza, razpoloženja, obnašanja, načina govora in drugih vidnih znakov, ki kažejo, da bi bil udeleženec lahko pod vplivom psihoaktivnih snovi. O postopku policist napiše zapisnik, v katerega mora zapisati tudi vse pripombe udeleženca v prometu (Krušič, 2007, str. 22).

Če policist odredi strokovni pregled že na samem mestu prekrška:

- vozniku prepove nadaljnjo vožnjo in
- vozniku motornega vozila začasno vzame vozniško dovoljenje (Krušič, 2007, str. 22).

2.8 ZAKONODAJA

V Sloveniji varnost v cestnem prometu ureja Zakon o varnosti cestnega prometa (uradno prečiščeno besedilo) (ZVCP-1-UPB5), ki predpisuje pravila ravnanja v prometu, za kršitelje pa predvideva kaznovanje. V skladu z ZVCP-1-UPB5 je vozniku, ki je pod vplivom mamil, psihoaktivnih zdravil ali drugih psihoaktivnih snovi, ki zmanjšujejo njegovo sposobnost za vožnjo, prepovedano upravljati vozilo v cestnem prometu, pa tudi začeti vožnjo vozila (131. člen). Če pride do prometne nesreče, je vsem neposrednim udeležencem prometne nesreče od trenutka nesreče do zaključka ogleda prepovedano uživanje alkoholnih pijač, mamil, psihoaktivnih zdravil ali drugih psihoaktivnih snovi, ki zmanjšujejo njihovo sposobnost za vožnjo (4. odst. 135. člena) (Cukjati, 2008, str. 6021).

2.8.1 Kazni po Zakonu o varnosti cestnega prometa

Kazni po Zakonu o varnosti cestnega prometa so:

- Če se pri vozniku ugotovi prisotnost psihoaktivnih snovi, se kaznuje z globo 500,75 EUR ali več. Vozniku motornega vozila se izreče tudi najmanj 10 kazenskih točk in prepoved vožnje motornega vozila.
- Vozniku, ki povzroči prometno nesrečo, razen prometne nesreče z neznatno nevarnostjo za druge udeležence cestnega prometa, in se v njegovem organizmu ugotovi prisotnost psihoaktivne snovi, se izreče poleg globe najmanj 500,75 EUR tudi 18 kazenskih točk, kar posledično pomeni prenehanje veljavnosti vozniškega dovoljenja.
- Če je voznik motornega vozila udeležen v prometni nesreči in se v njegovem organizmu ugotovi prisotnost psihoaktivne snovi, ki jo je zaužil takoj po nesreči in do zaključka ogleda, se kaznuje z globo najmanj 500,75 EUR.
- Globa v višini 250,38 EUR je predvidena tudi za kateregakoli drugega neposrednega udeleženca prometne nesreče, ki od trenutka nesreče do zaključka ogleda zaužije katerokoli psihoaktivno snov.
- Udeležencu, ki se ne drži policistove odredbe za strokovni pregled, se lahko naloži plačilo globe v višini 500,75 EUR in izreče 18 kazenskih točk, kar posledično pomeni prenehanje veljavnosti vozniškega dovoljenja (Krušič, 2007, str. 23, 15. 2. 2015).

KRŠITEV	PLAČILNI NALOG ALI ODLOČBA	REDNI SODNI POSTOPEK PRI SODIŠČU	KAZENSKE TOČKE V CESTNEM PROMETU	PREPOVED VOŽNJE ALI PRENEHANJE VELJAVNOSTI VOZNIŠKEGA DOVOLJENJA
Vožnja pod vplivom psihoaktivnih snovi		najmanj 500,75	najmanj 10 točk	prepoved vožnje
Povzročitev prometne nesreče pod vplivom psihoaktivnih snovi		najmanj 500,75	18 točk	prenehanje veljavnosti vozniškega dovoljenja
Voznik, udeležen v prometni nesreči, po nesreči zaužije psihoaktivno snov	najmanj 500,75			
Udeleženec prometne nesreče po nesreči zaužije psihoaktivno snov	250,38			
Odklonitev strokovnega pregleda		najmanj 500,75	18 točk	prenehanje veljavnosti vozniškega dovoljenja

Tabela 3: Kazni za kršitve po ZVCP (Krušič, 2007, str. 23, 9. 2. 2015)

3 EMPIRIČNI DEL

3.1 VZOREC

Osnova za obdelavo podatkov je bilo 166 anketnih vprašalnikov, ki so jih izpolnili dijaki Srednje zdravstvene šole Celje, učitelji in upokoјenci po celotni Sloveniji. Opravljena sta bila tudi dva intervjuja, in sicer z g. Marjanom Hrušovarjem, dr. med., spec. medicine dela, prometa in športa in spec. družinske medicine in go. Teo Glavnik, mag. farm.

3.2 ČAS RAZISKAVE

Spletno anketiranje je potekalo od 3. 1. 2015 do 20. 1. 2015. Intervjuja sta bila opravljena z g. Marjanom Hrušovarjem, dr. med., spec. 9. 2. 2015 in z go. Teo Glavnik, mag. farm. 13. 2. 2015.

3.3 OBDELAVA PODATKOV

Podatke sem predstavila v odstotkih ter jih prikazala v grafih. Pri tem sem uporabljala program Microsoft Office Word.

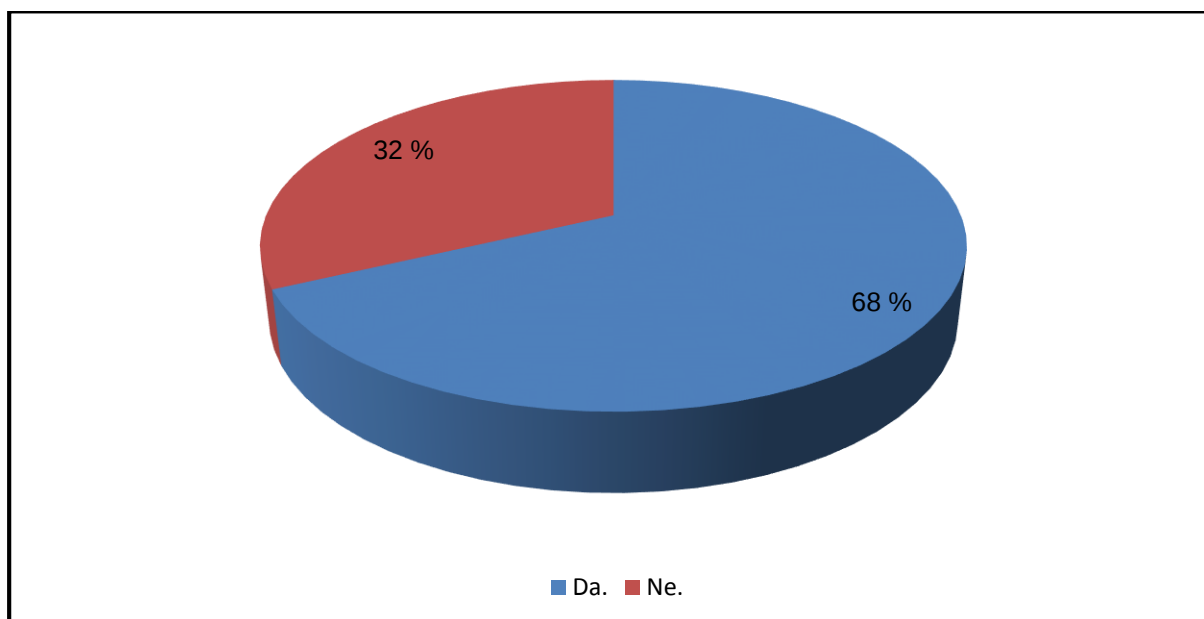
3.4 REZULTATI RAZISKAVE

Na naslednjih straneh so predstavljeni podatki z anketnega vprašalnika v odstotkih ter oblikovani v grafih za vsako vprašanje posebej.

3.4.1 Analiza anketnega vprašalnika

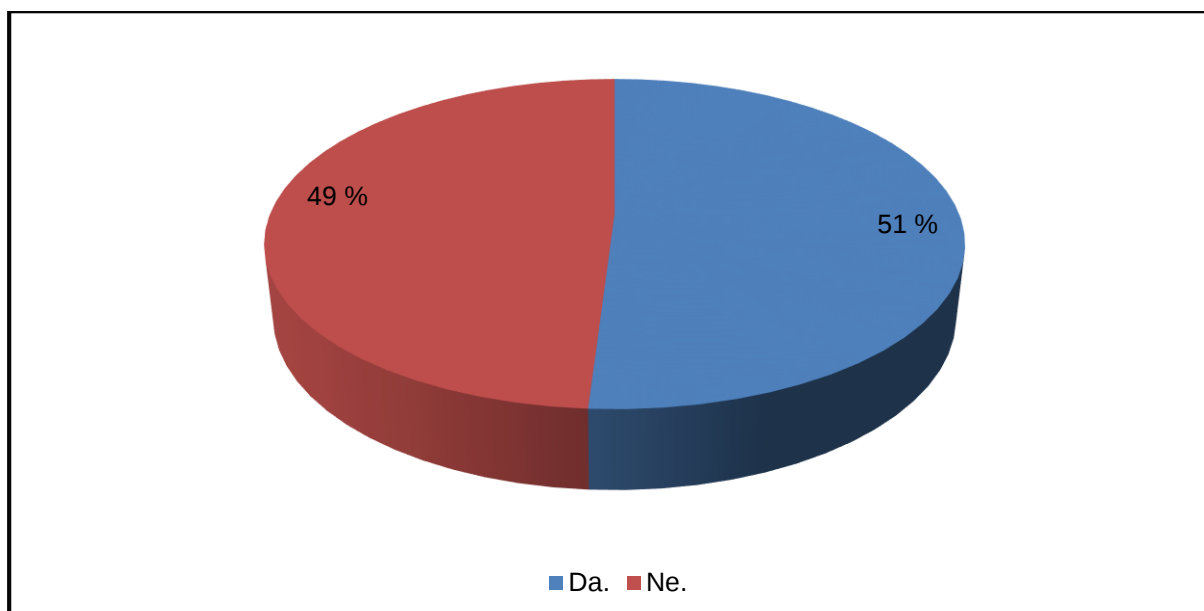
1. Ste voznik/ca?

Graf 1: Ali so vozniki?

68 % anketirancev je voznikov.

2. Uživete kakšna zdravila?

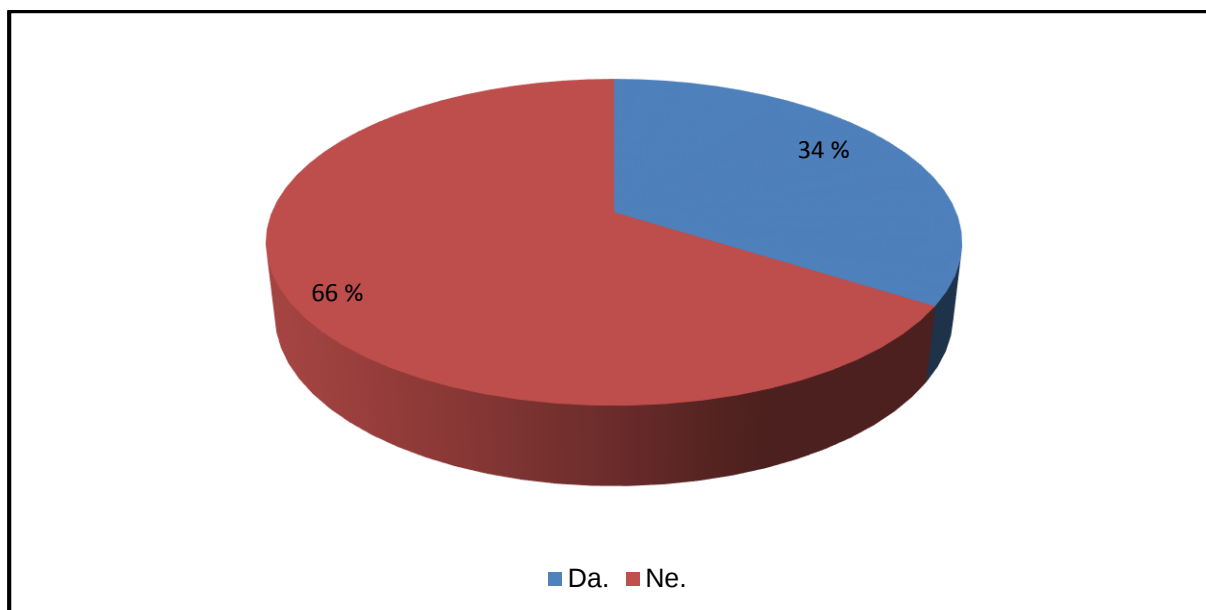

Graf 2: Ali uživajo kakšna zdravila?

51 % anketirancev uživa zdravila.

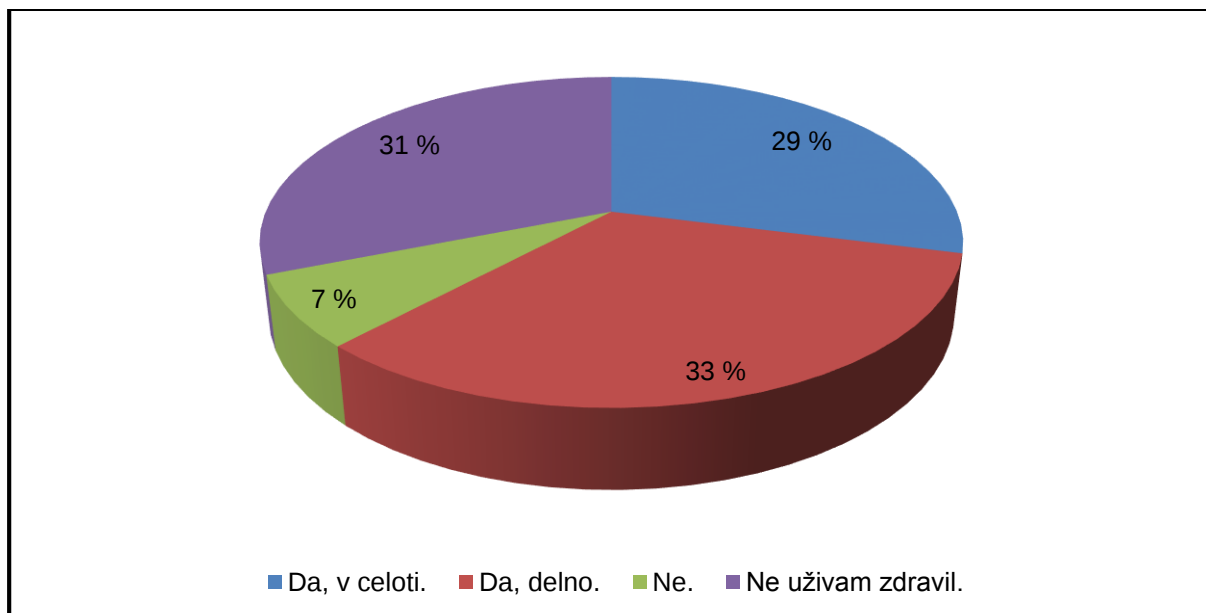
3. Ali redno uživate kakšna zdravila?

Graf 3: Ali redno uživajo kakšna zdravila?

Tretjina anketiranih redno uživa zdravila.

4. Poznate stranske učinke zdravil, ki jih uživate?

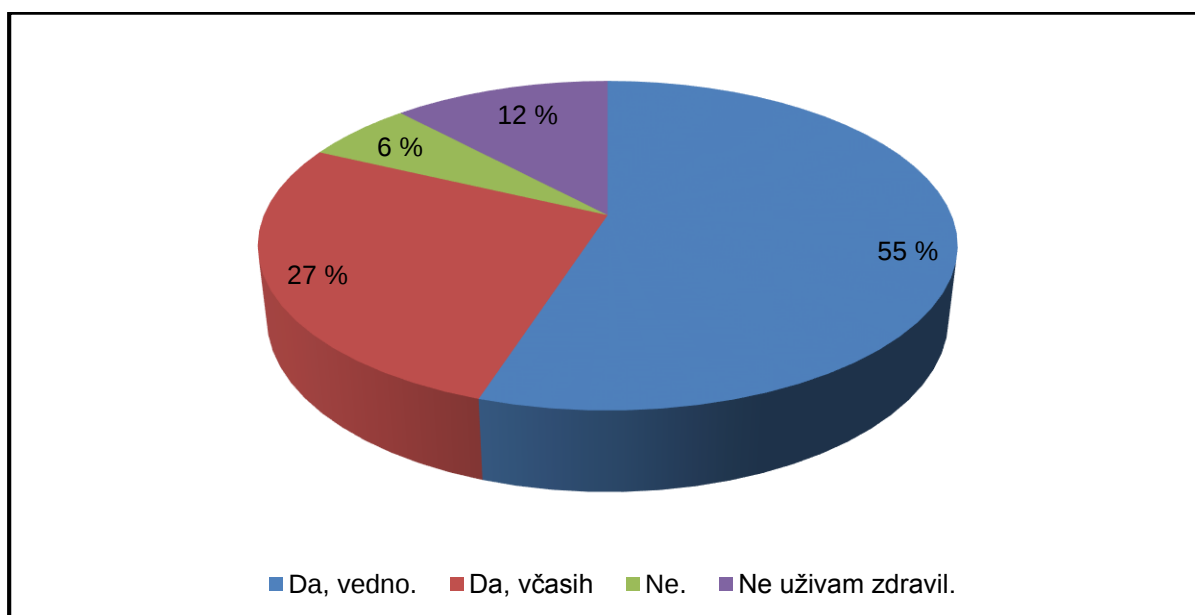

Graf 4: Ali poznajo stranske učinke zdravil, ki jih uživajo?

Največ anketirancev (33 %) samo delno pozna stranske učinke zdravil, ki jih uživa, 29 % stranske učinke zdravil pozna v celoti, 7 % pa stranskih učinkov zdravil ne pozna.

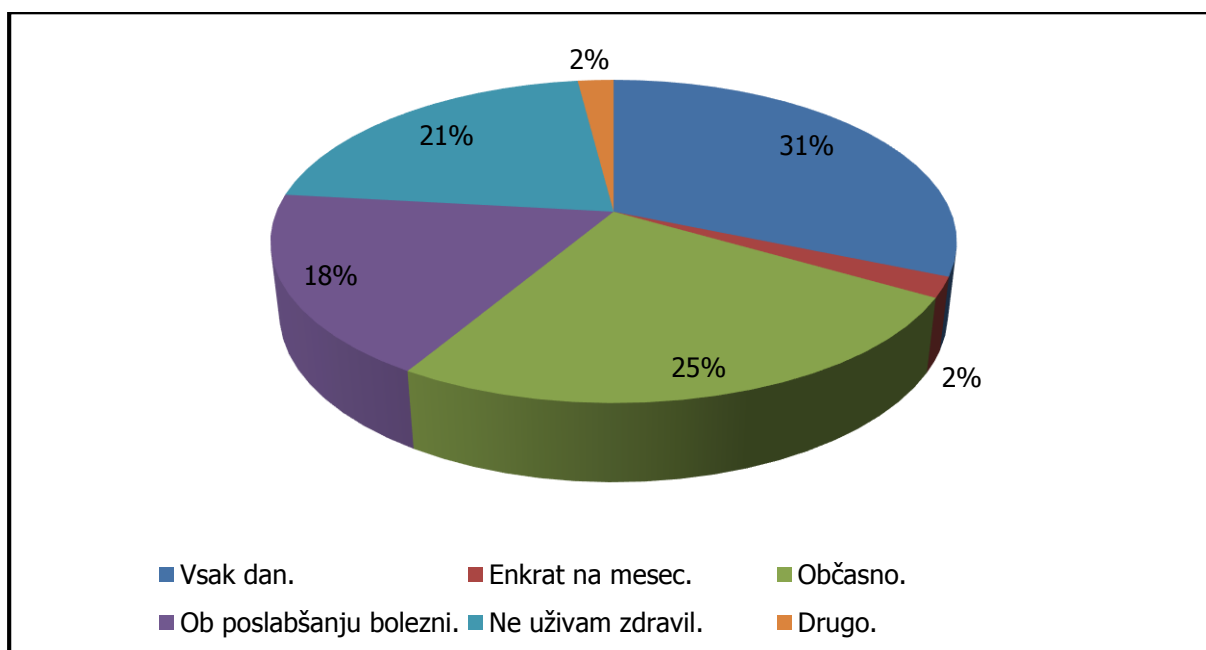
5. Ali pred uporabo novih zdravil preberete priložena navodila?

Graf 5: Ali pred uporabo novih zdravil preberejo priložena navodila?

55 % anketirancev vedno prebere priložena navodila pred uporabo novih zdravil, 27 % jih prebere občasno, 6 % pa tega ne stori.

6. Kako pogosto uživajte zdravila?

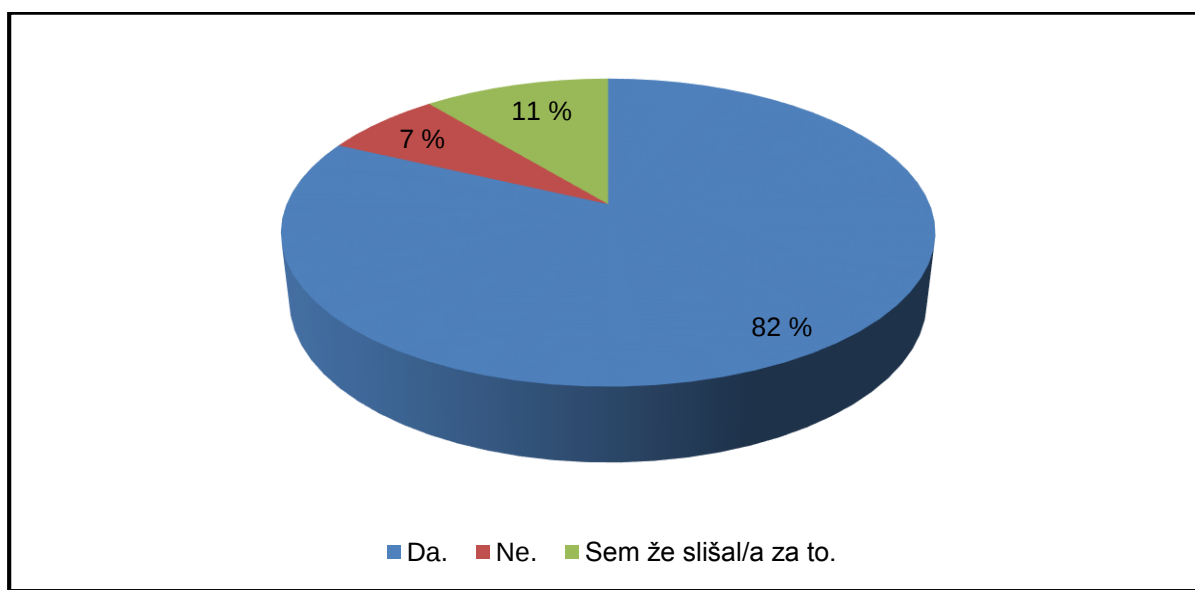

Graf 6: Kako pogosto uživajo zdravila?

Tisti anketiranci, ki uživajo zdravila, jih najpogosteje (31 %) uživajo vsak dan, 25 % jih uživa občasno, 18 % pa ob poslabšanju bolezni. Pod drugo so napisali, da uživajo zdravila, ko zbolijo ter ob hudi bolezni.

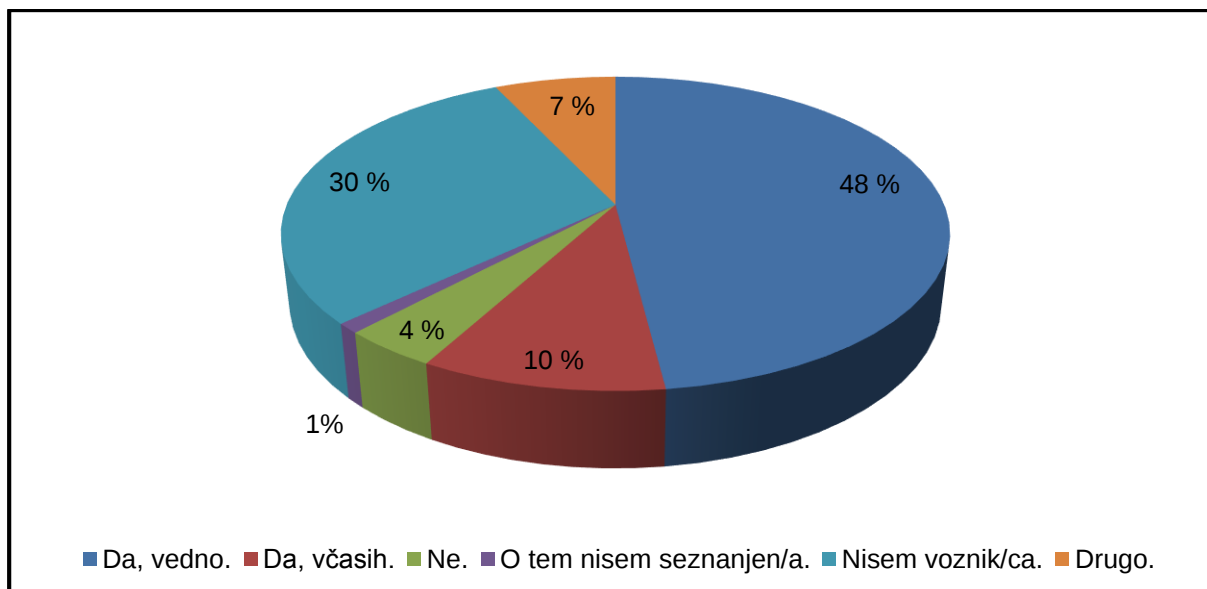
7. Ali veste, da je pod vplivom določenih zdravil prepovedana vožnja?

Graf 7: Ali vedo, da je pod vplivom določenih zdravil prepovedana vožnja?

82 % anketirancev je seznanjena s tem, da je pod vplivom določenih zdravil prepovedana vožnja, 7 % pa ne.

8. Ste pozorni na to, da pod vplivom zdravil, ki vplivajo na psihomotorično sposobnost, ne vozite avtomobila?

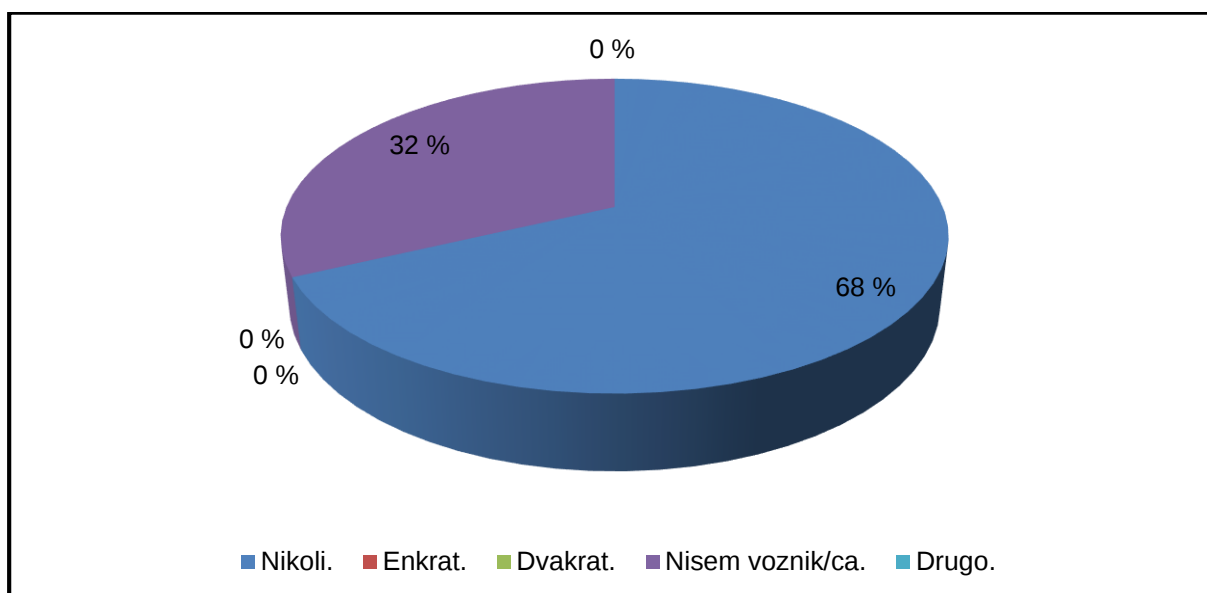

Graf 8: Ali so pozorni na to, da pod vplivom zdravil, ki vplivajo na psihomotorično sposobnost, ne vozijo avtomobila?

48 % anketirancev je seznanjena in pozorna na to, da pod vplivom zdravil, ki vplivajo na psihomotorično sposobnost nikoli ne vozijo avtomobila, 7 % je takšnih, ki se tega držijo občasno, 4 % je takšnih, ki se tega ne držijo in kljub temu vozijo, ko jemljejo psihoaktivna zdravila, ter 1 % jih s tem ni seznanjenih. Pod drugo so napisali, da ne uživajo takšnih zdravil, ki vplivajo na psihomotorično sposobnost ljudi.

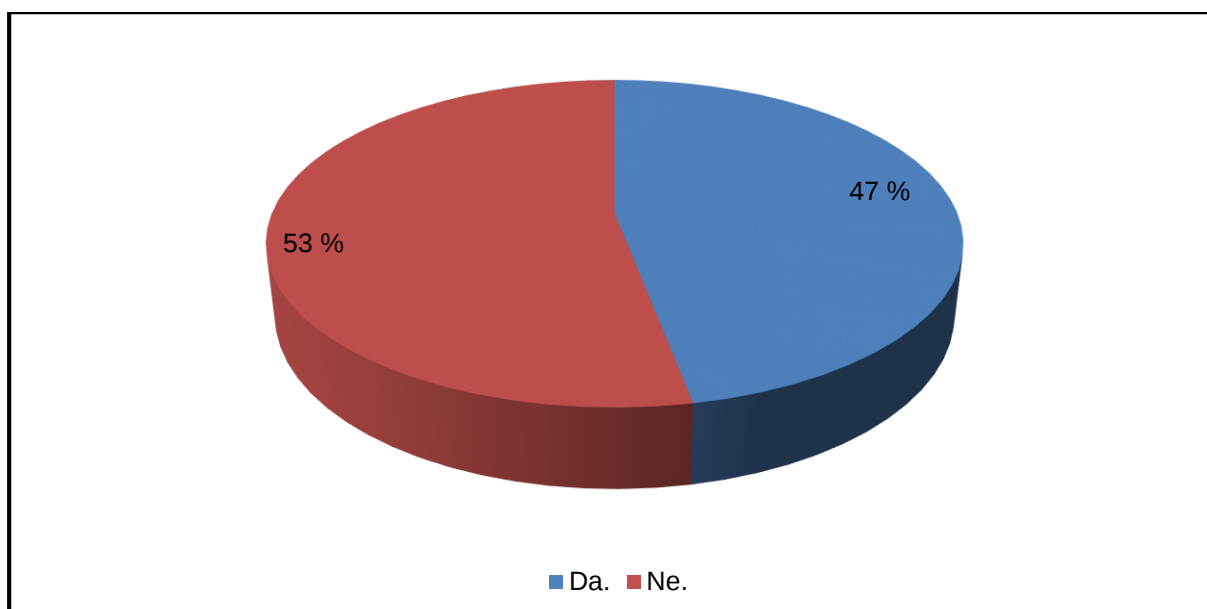
9. Ali ste kdaj prejeli kazen za vožnjo pod vplivom zdravil?

Graf 9: Ali so kdaj prejeli kazen za vožnjo pod vplivom zdravil?

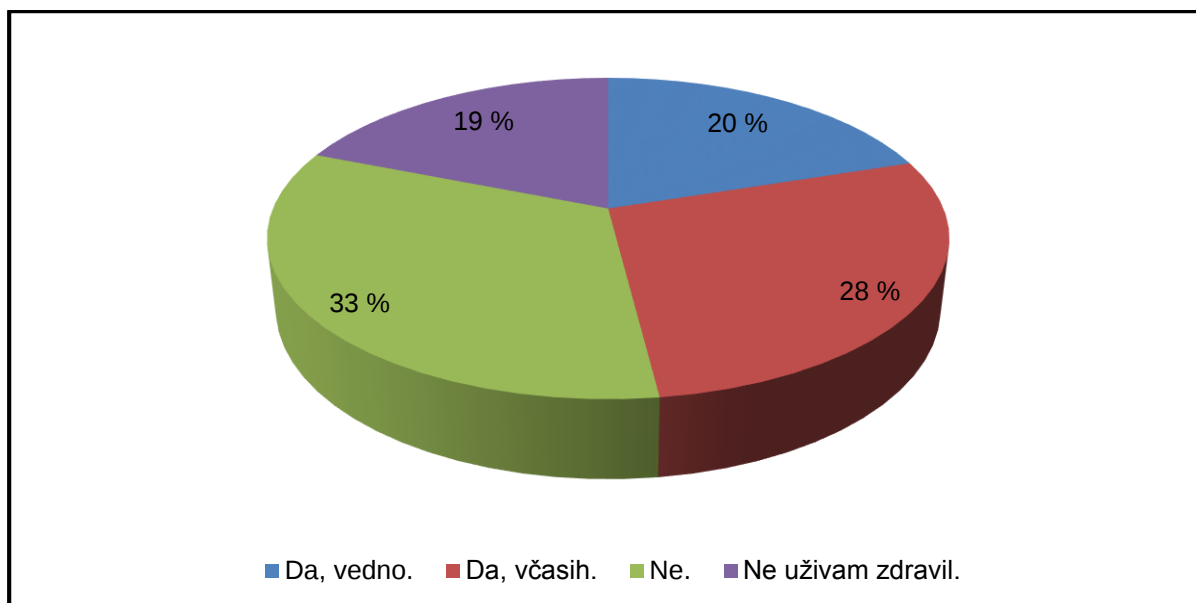
Nihče od anketirancev ni nikoli prejel kazni za vožnjo pod vplivom zdravil.

10. Poznate znak na zdravilih, ki opozarja na absolutno ali relativno prepoved vožnje?

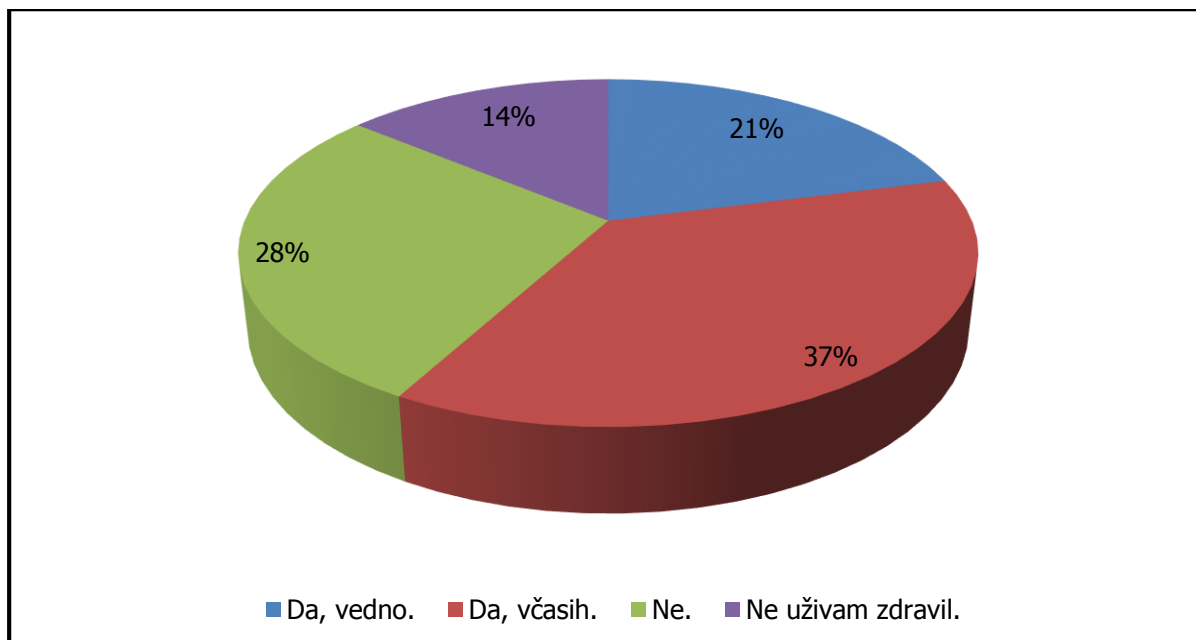

Graf 10: Ali poznajo znak pri zdravilih, ki opozarja na absolutno ali relativno prepoved vožnje?

Znak na zdravilih, ki opozarja na absolutno ali relativno prepoved vožnje, pozna 47 % anketirancev.

11. Menite, da vas osebni zdravnik dovolj osvešča o stranskih učinkih zdravil?**Graf 11: Ali menijo, da jih osebni zdravnik dovolj osvešča o stranskih učinkih zdravil?**

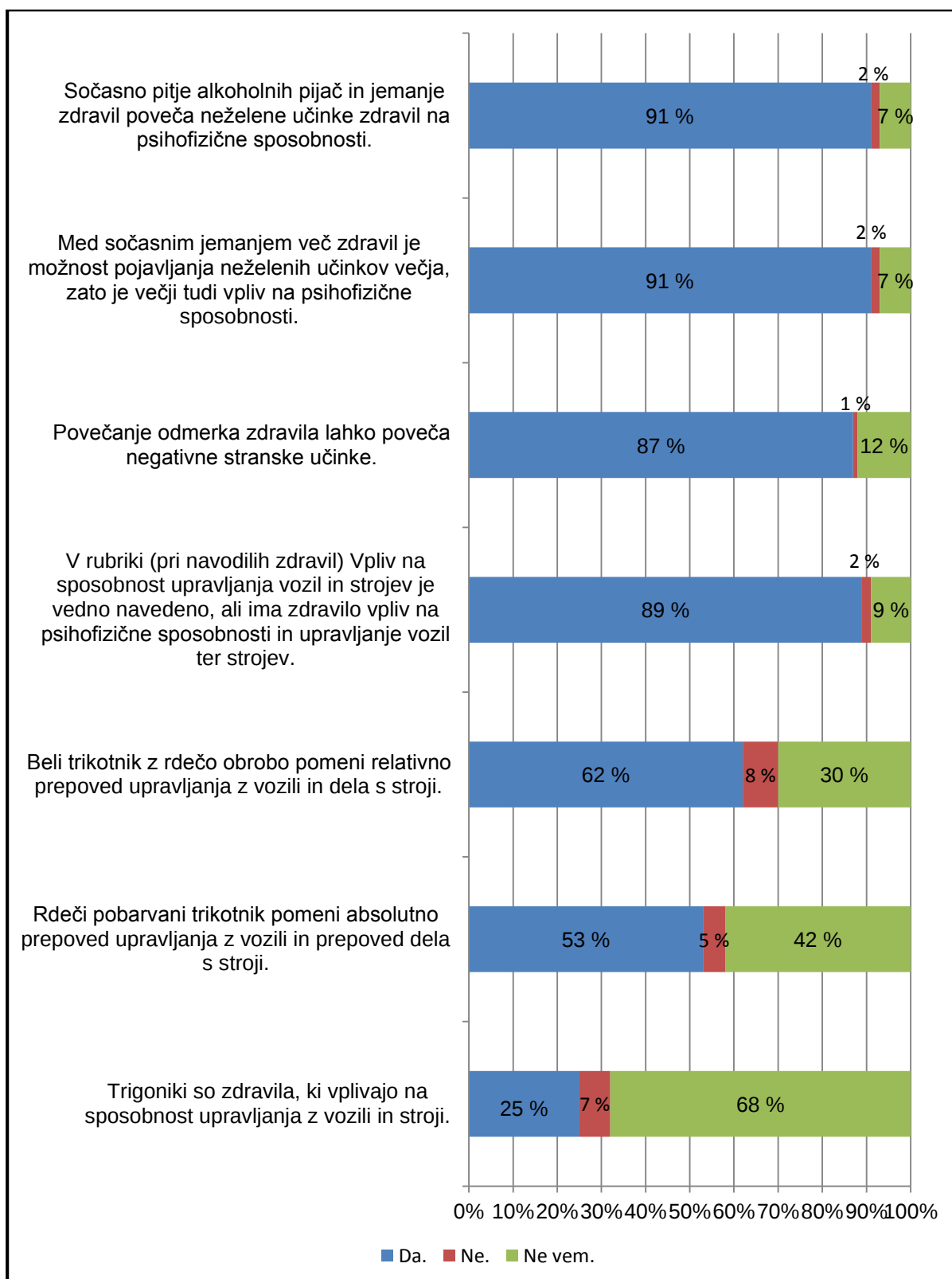
Anketiranci najpogosteje (33 %) menijo, da jih osebni zdravnik ne osvešča dovolj o stranskih učinkih zdravil, 28 % jih meni, da jih zdravnik občasno, in 20 % vedno dovolj osvešča o stranskih učinkih zdravil.

12. Menite, da vas farmacevti dovolj dobro osveščajo o stranskih učinkih zdravil?**Graf 12: Ali menijo, da jih farmacevti dovolj dobro osveščajo o stranskih učinkih zdravil?**

Kar 28 % anketirancev je mnenja, da jih farmacevti ne osveščajo dovolj dobro o stranskih učinkih zdravil, 21 % anketirancev je zadovoljnih z osveščanjem farmacevtov in 37 % jih je mnenja, da jih samo včasih dovolj dobro osveščajo.

13. Označite spodaj navedene trditve, pri čemer DA pomeni, da ste s trditvijo seznanjeni, z NE, da s trditvijo niste seznanjeni, in z NE VEM, da ne poznate odgovora.

Graf 13: Seznanjenost z navedenimi trditvami

91 % anketiranih je seznanjenih, da sočasno pitje alkoholnih pijač in jemanje zdravil poveča neželene učinke zdravil na psihomotorične sposobnosti, v enakem odstotku so anketiranci tudi seznanjeni, da sočasno jemanje več zdravil povečuje možnost neželenih stranskih učinkov in tako tudi večji vpliv na psihofizične sposobnosti ljudi.

S povečanjem odmerka zdravila, ki lahko poveča negativne stranske učinke, je seznanjenih 87 % anketirancev.

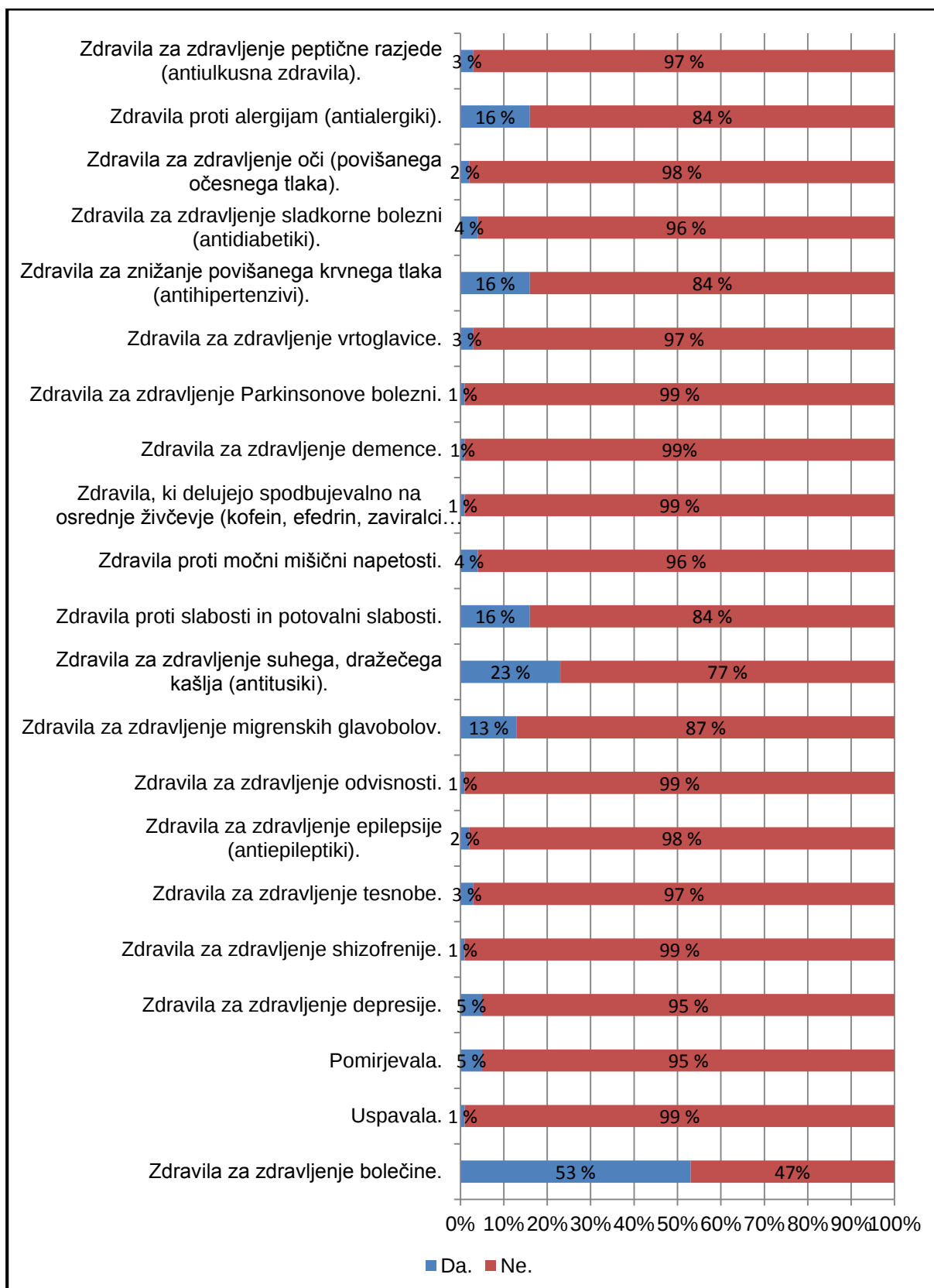
Prav tako je 89 % anketirancev seznanjenih, da je pri navodilih zdravil v rubriki Vpliv na sposobnost upravljanja vozil in strojev vedno navedeno, ali ima zdravilo vpliv na psihofizične sposobnosti in upravljanje vozil in strojev.

Da bel trikotnik z rdečo obrobo pomeni relativno prepoved upravljanja z vozili in dela s stroji, pozna 62 % anketirancev, rdeče pobarvan trikotnik pa pozna 53 % anketirancev.

Da so trigoniki zdravila, ki vplivajo na sposobnost upravljanja z vozili in stroji, ve četrtina anketirancev.

14. Označite, katero od spodaj navedenih zdravil uživate, pri čemer DA pomeni, da uživate zdravilo, in NE, da zdravila ne uživate.

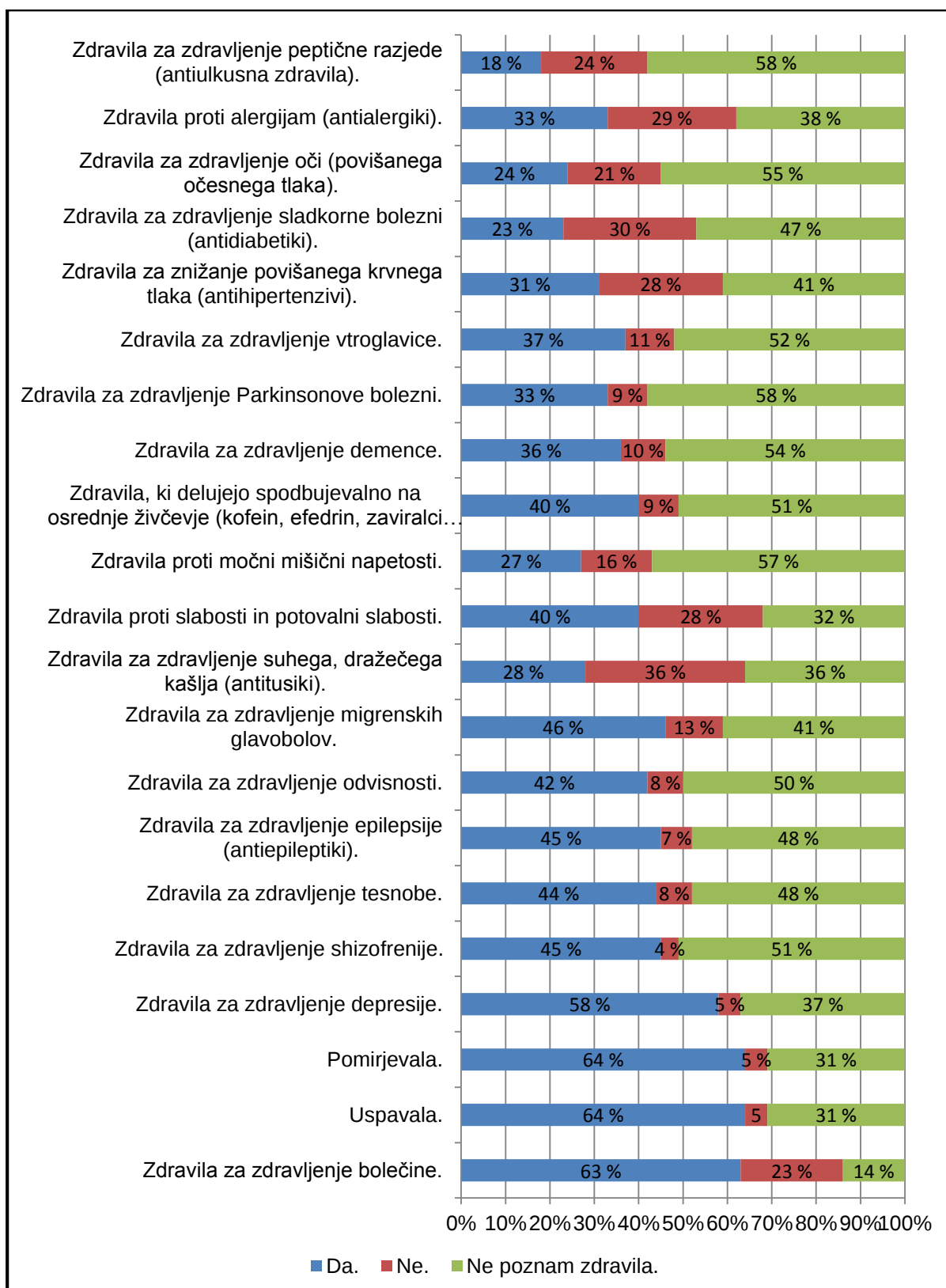
Graf 14: Katera zdravila uživajo?

Anketiranci najpogosteje (53 %) uživajo zdravila za zdravljenje bolečine, v 23 % sledijo zdravila za zdravljenje suhega, dražečega kašlja, v 16 % pa zdravila proti alergijam, zdravila za zniževanje povišanega krvnega tlaka, zdravila proti slabosti in potovalni slabosti, v 13 % zdravila za zdravljenje migrenskih glavobolov, ostala zdravila uživajo v 5 % in manj.

15. Vsa spodaj navedena zdravila vplivajo na psihofizične sposobnosti ljudi. Z da označite, da ste s tem seznanjeni, z ne, da tega ne veste, in z ne poznam zdravila, da zdravila ne poznate.

Graf 15: Seznanjenost z zdravili, ki vplivajo na psihomotorično sposobnost ljudi

Od 21 naštetih zdravil, ki vplivajo na psihomotorično sposobnost ljudi, anketiranci najboljše poznajo uspavala in pomirjevala (64 %), v 63 % zdravila za zdravljenje bolečine, v 58 % pa zdravila za zdravljenje depresije.

Med zdravili, ki vplivajo na psihomotorične sposobnosti ljudi, pa anketiranci najslabše poznajo zdravila za zdravljenje peptične razjede (18 %), v 23 % zdravila za zdravljenje sladkorne bolezni in v 24 % zdravila za zdravljenje povišanega očesnega tlaka.

3.5 TERENSKO DELO

Za podkrepitev raziskovalne naloge sem bila tudi na terenu. Najprej sem obiskala Postajo prometne policije Celje, kjer smo se odpeljali na teren k dvema policistoma v Šentjur. Povedala sta mi veliko koristnih informacij o tem, kako ugotavljajo, če je voznik pod vplivom prepovedanih substanc (priloge 2 – 5).

Slika 3: Skupinska slika pri delu na terenu s policistoma
(z leve ga. Petra Marinič, Klara Vrtačnik in g. Anton Vrenko;
foto: Tea Kunej, 8. 1. 2015)

Z mentorjem sva se odpeljala tudi v Dom starejših občanov Vojnik, kjer me je sprejel gospod Marjan Hrušovar dr. med., spec. medicine dela, prometa in športa, spec. družinske medicine, in mi povedal veliko koristnih informacij o moji raziskovalni nalogi.

Obiskala sem tudi lekarno Celje center, kjer sem se pogovorila z gospo Teo Glavnik. Pokazala mi je zdravila, katerih uporaba prepoveduje vožnjo, me seznani s tem, kako ljudi opozarjajo na takšna zdravila, in me popeljala po lekarni.

3.6 INTERVJU

V nadaljevanju sledita intervjuja, ki sta bila opravljena z namenom pridobiti podatke o vplivu zdravil na vožnjo.

3.6.1 Intervju z gospodom Marjanom Hrušovarjem

Intervju z g. Marjanom Hrušovarjem je bil izveden 9. 2. 2015 v prostorih Špesovega doma Vojnik z namenom pridobiti podatke o zdravilih, ki vplivajo na psihofizične sposobnosti ljudi.

1. Se lahko na začetku predstavite?

Sem upokojen zdravnik medicine dela in družinski zdravnik. S temi stvarmi se trenutno ukvarjam bolj teoretično kot praktično oz. imam 43 let delovne dobe. Končal sem specializacijo medicine dela, naredil magisterij in bil večji del v službi v Štorah. Potem sem bil pomočnik izven bolnišnične zdravstvene službe, nato bolnišnične službe in nato postal direktor zdravstvenega centra. Ko je ta razpadel, sem odšel nazaj v Štore. Predaval sem tudi na fakulteti in sodeloval v različnih raziskovalnih zadevah.

2. Katera zdravila vplivajo na vožnjo?

S skupnim imenom jih imenujmo psihotropne substance. Torej tiste, ki delujejo na psiho, pa ne samo na psiho, ampak tudi na nevrološke lastnosti, kot je reakcijski čas npr. pri kakšni situaciji morate odreagirati, kakšen je tisti čas, da pravilno odreagirate na način, ki ustreza situaciji, v kateri se voznik znajde. Niso pa to edina zdravila, psihoreaktivna so tudi zdravila, ki urejajo nekatere druge funkcije v telesu, npr. nestabilna sladkorna bolezen, kjer jemljete inzulin, dokler sladkor ni urejen. Potem imajo takšne lastnosti zdravila za krvi tlak, zdravila pri težavah s srčnim ritmom ali kakšno drugo srčno boleznijo. Teh stvari je več in na kar zmeraj opozarjamo, je to, da so nekatere substance iz sklopa psihoreaktivnih takšne, ki bi se pod določenimi pogoji pri določenih ljudeh lahko uporabljale tudi med vožnjo, ter pa nekatere, ki jih lahko pripisujemo v ta sklop in so moteča za nemoteno reagiranje v cestnem prometu.

3. Kako opozarjate ljudi na učinke takšnih zdravil?

Načeloma se s tem ukvarja medicina dela prometa in športa. Namen je seveda to, da bi bil čim prej obveščen specialist medicine dela prometa in športa, ki podpisuje spričevala za sposobnost za upravljanje vozil v cestnem prometu različnih kategorij. Samo vsakih nekaj let pride eno opozorilo, čeprav je to točno predpisano. Žal se prepogosto ugotovi uporaba drog in zdravil pri nesrečah. Noben tak tipičen znak za drogo so ozke zenice.

4. Kako je s časom delovanja za prepoved upravljanja vozila?

Na škatli piše razpolovna doba. Razpolovna doba zdravila naj bi bila približno varna za upravljanje vozil. Najbolje je tako, da kolikor časa jemlješ zdravilo, toliko časa ne upravljaš vozila. Pomembna je tudi količina zdravila.

5. Ali je zakonodaja po vašem mnenju dovolj natančna ali bi bilo treba še kaj bolj poostriti?

Določene substance imajo 100 % prepoved upravljanja motornih vozil. In pri teh bi morale priti do odvzema vozniškega dovoljenja. To naj bi ga odvzel tisti, ki poda

zahtevo upravni enoti, to je osebni zdravnik. To se brez pritožbe izvede v mesecu dni. Zdravnik dobi izvid za različne poškodbe, potem to sporoči zdravniku medicine dela, prometa in športa. In če se v tem roku oseba ne javi, potem se to javi upravni enoti, da se ne odziva, in predlagamo odvzem. Obvesti se vse upravne enote v Sloveniji, da oseba nima več dovoljenja upravljanja vozila. Mislim, da je zakonodaja napisana dobro.

6. Kaj pa glede pritožbe glede zakonodaje?

Oseba se lahko pritoži na komisijo v Ljubljani, kjer se lahko najdejo napake v postopku. Na Celjskem pa imamo Dispanzer medicina dela, prometa in športa v Celju in Štorah.

7. Se število voznikov, ki uživajo psihoreaktivna zdravila, ki vplivajo na vožnjo, povečuje?

V zadnjem času se povečuje število drogiranih. Uporaba zdravil se povečuje tudi zaradi skrbi in recesije. Ugotavljamo pa, da se je zmanjšalo število alkoholikov.

8. Glede na to, da se življenjska doba povečuje, bo čez nekaj let tudi večja problematika v zvezi s starejšo populacijo, vozniki in uporabo zdravil. Se kaj o tem že razmišlja?

V tej smeri se še ne razmišlja.

Slika 4: Po koncu intervjuja z g. Marjanom Hrušovarjem
(foto: g. Peter Čepin Tovornik, 9. 2. 2015)

3.6.2 Intervju z gospo Teo Glavnik

Intervju z go. Teo Glavnik je bil izveden v prostoru celjske lekarne, 13. 2. 2015, z namenom pridobiti podatke, katera zdravila vplivajo na psihofizične sposobnosti ljudi, kako so označena ter kako o tem obveščajo uporabnike zdravil.

1. Se na začetku lahko predstavite.

Sem mag. Tea Glavnik, zaposlena v javnem zavodu Celje lekarne – lekarne Center.

2. Katera zdravila vplivajo na vožnjo?

V osnovi so to zdravila, ki vplivajo na celoten živčni sistem. Najmočnejši vpliv imajo narkotiki, torej analgetiki, zdravila za zdravljenje epilepsije. Ta zahtevajo poseben postopek shranjevanja in naročanja, izdaje, imajo drugačen recept in vročilnico, če gre za zavod. Potem pa so tu še druga zdravila. Tudi ta vplivajo na živčevje, ampak ne v tako močni meri: pomirjevala, antidepresivi ... potem obstajajo tudi še druga zdravila, ki ne vplivajo na centralno živčevje, ampak se pojavljajo kot stranski učinki, kot so npr. slabši refleksi. To so predvsem neke vrste antibiotikov, zdravila za zdravljenje previsokega krvnega tlaka, sploh v začetku terapije lahko povzročajo zaspanost, ker se telo privaja na nižji tlak. Pomembno je opozoriti ljudi tudi pri izdaji mazil za oko. Sami pripravljamo kapljice za oko, ki razširijo zenico, zato se oko težje prilagaja razdaljam.

3. Kako opozarjate ljudi na učinke zdravil, ki vplivajo na psihomotorične sposobnosti?

Pri izdaji zdravil vedno opozorimo glede absolutne ali relativne prepovedi vožnje.

4. Kakšen pa je odziv ljudi pri opozorilu?

Načeloma se tega držijo. Najprej jih o tem obvesti zdravnik, potem pa jih opozorimo še enkrat v lekarni.

5. Bi bilo z vaše stroke potrebno kaj storiti, da bi se ljudje tega bolj držali?

Naša naloga je, da ustno opozorimo ljudi. Kolikor se tega zavedajo, je druga stvar. O tem slišijo dvakrat, pri zdravniku in v lekarni.

6. Kakšna je populacija ljudi, ki jemlje zdravila s prepovedjo vožnje?

Večinoma starejši, ki jemljejo močna zdravila predvsem v terminalni fazi raka in v primerih hujših živčnih obolenj. Se pa velikokrat zgodi pri starejših ljudeh, da jemljejo več zdravil, ki vplivajo na centralni živčni sistem.

7. Kot strokovnjakinja bi lahko rekli, da so kakšna zdravila taka, ki bi imela za posledico odvzem vozniškega dovoljenja?

Opozorilo pove, da oseba, ki zaužije zdravilo, 12 ur po zaužitju tega zdravila, ne sme voziti. Pri nespečnosti potem zdravilo vzamejo zvečer in naj bi se do jutra stanje že normaliziralo. Je pa pri nekaterih epileptikih, ki imajo stalno terapijo, ki vpliva na reflekse problem in tu bi bilo res smiselno, da ne vozijo. Nas pa na to opozori rdeč trikotnik.

8. Imate kakšen podatek, koliko letno izdate zdravil na recept, ki vplivajo na psihomotorične sposobnosti?

Če pogledamo npr. Apaurin, lahko vidimo, da imamo razporejeno po datumih. Februarja smo jih izdali npr. 11 škatel.

9. Katera so najpogostejše izdana zdravila, ki vplivajo na psihofizične sposobnosti?

Po mojem mnenju je to Transpet? Je novejši. Izdamo ga 30 škatel na mesec, sploh pri starejši populaciji.

10. Kako izdajate zdravila?

Imamo program, ki nam za izdajo preveri vsako interakcijo zdravil med sabo. Vidimo intervale, tj. ritem srca, ki se spremeni pri začasni uporabi. Tu pa imamo tri zdravila, ki vplivajo na centralni živčni sistem: Sanval in Xanax, tj. uspavalo, in Loquen, tj. antipsihotik. S temi zdravili imamo relativno prepoved vožnje. Ta program nam pomaga pri izdaji zdravil.

11. Katera zdravila lahko izdate brez recepta in vplivajo na psihofizične sposobnosti?

Predvsem izvlečke baldrijana, tj. zdravilna špajka, ki se uporablja pri nespečnosti, živčnosti. Imamo jih tudi v obliki tablet – Persen, Baldrimed, Dormeasan in pa tudi čaje za pomirjanje. Učinek je sicer blažji, vendar je pri teh izdajah tudi potrebno opozoriti pacienta. Zato imajo nekatera zdravila prazen trikotnik, saj je zelo odvisno od osebe, kako zdravilo vpliva nanjo.

3.7 PRIMERJAVA REZULTATOV IN RAZPRAVA

Človeški dejavnik je glavni vzrok pri dveh tretjinah prometnih nezgod. Pri tem ima vpliv alkohola pomembno mesto, ob njem pa v manjšem, vendar iz leta v leto večjem deležu tudi druge psihoaktivne snovi, kot so ilegalne droge in nekatera zdravila, ki lahko vplivajo na voznikove psihofizične sposobnosti. Ko voznik sede za volan, se mora zavedati svoje odgovornosti in tako ne ogrožati sebe ali drugih udeležencev v prometu.

Poraba zdravil v Sloveniji se povečuje na račun večjega števila oseb, ki prejemajo zdravila. Povečuje se tudi količina prejetih zdravil na osebo. Podatki kažejo strmo naraščanje predpisovanja zdravil s starostjo. Ker se podaljšuje življenjska doba prebivalstva, se povečuje tudi število aktivnih voznikov. Govorimo o pomembni povezanosti med uporabo zdravil in varnostjo cestnega prometa. Dognano je, da zdravilo pri vozniku vpliva na sposobnost ocene prometne situacije, na hitrost odziva ali na samo kontrolo dejanja. Voznik ne sme voziti vozila v cestnem prometu, če je pod vplivom mamil, psihoaktivnih zdravil ali drugih psihoaktivnih snovi, ki zmanjšujejo njegovo sposobnost za vožnjo (Povše, Fürst, Samaluk, 2010, str. 118).

Danes imamo bolj poostreno zakonodajo, vendar se kljub temu nesreče zelo pogosto dogajajo. Največ pa lahko k prometni varnosti prispeva vsak posameznik sam.

V raziskavi je sodelovalo 166 anketirancev, starih od 15 do 75 let. Spletni anketni vprašalnik je izpolnilo največ sodelujočih v starostni skupini do 17 let (28 %), sledi starostna skupina od 46 do 55 let (19 %), od 56 do 65 let (18 %), od 36 do 45 let (12 %), od 18 do 25 let (10 %), od 26 do 35 let (10 %) ter starejši od 66 let (4 %).

Od vseh anketirancev jih ima 68 % vozniški izpit, od tega vsi v starostni skupini od 26 do 35 let.

Zdravila uživa polovica anketirancev, tretjina pa je takšnih, ki zdravila uživajo redno. Od slednjih jih je največ v starostni skupini od 56 do 65 let, kar ni presenetljivo, saj lahko za eno ali več boleznimi. Problem pa se pojavi, ko starejši uživajo več zdravil hkrati in se ne zavedajo posledic, ki nastanejo pri kombiniranju ene ali več zdravil. Prav tu prežijo nevarnosti. Po znanih podatkih se v EU vsako leto zdravi v bolnišnicah osem do dvanajst odstotkov obolelih zato, ker se pojavijo neželeni učinki zdravil. Kar 100.800 do 197.000 Evropejcev zaradi tega vsako leto umre v bolnišnicah. Podatek je grozljiv, ne zajema pa še tistih, ki zaradi tega umrejo doma (Arko, 2011, 13. 3. 2015). Zato je potrebno o tem ljudi čim bolj seznaniti. O tem opozarjata tako zdravnik kot farmacevt pred izdajo zdravila. Ga. Glavnik je povedala, da pri izdaji zdravil farmacevti vedno opozorijo glede absolutne ali relativne prepovedi vožnje, kolikor se tega ljudje zavedajo, pa je druga stvar.

Analiza predpisovanja zdravil glede na starost dokazuje, da je v letu 2009 v trimesečnem opazovanem obdobju 23.693 prebivalcev Slovenije, starih 65 let in več, prejelo deset ali več različnih zdravil. V primerjavi z letom 2004 je bilo teh ljudi kar 81 odstotkov več (Arko, 2011, 13. 3. 2015).

Za branje navodil pred jemanjem zdravil si preprosto moramo vzeti čas in jih natančno prebrati. To vsekakor velja za naslednja vprašanja: kakšen naj bo odmerek zdravila, ob kakšnem času vzamemo zdravilo, naj bo to pred obrokom, med njim ali po njem ...

saj si le s pravilnim uživanjem zdravil zagotovimo njihov najboljši možen učinek. Pred uporabo novih zdravil anketiranci vedno preberejo priložena navodila v 55 %, od tega najpogosteje (87 %) v starostni skupini od 46 do 55 let. Občasno pa navodila anketiranci preberejo v 27 %, od tega najpogosteje (47 %) v starostni skupini od 18 do 25 let. Na vprašanje, ali pred uporabo novih zdravil preberete priložena navodila, se nanaša **prva hipoteza**, ki se glasi, da več kot četrtina anketirancev pred uporabo novih zdravil vedno prebere priložena navodila. Hipoteza **je potrjena**, saj je tako odgovorilo 55 % anketirancev.

Nekateri se z zdravili srečujejo vsak dan (31 %), nekateri pa se zdravil kar se da izogibajo in jih uživajo samo ob poslabšanju bolezni (18 %), občasno pa zdravila uživa četrtina anketirancev. Zdravila najpogosteje vsak dan uživajo anketiranci v starostni skupini od 56 do 65 let. Starostna skupina od 18 do 25 let pa se z zdravili srečuje najpogosteje samo občasno.

Podatki, ki veljajo za Združene države Amerike, kažejo, da je okrog tri milijone mladoletnikov in sedem milijonov mladih, starih od 18 do 25 let, vsaj enkrat uporabilo zdravilo na recept za nezdravstvene namene. Skrb zbujajo tudi izsledki ene od svetovnih raziskav, ki kažejo na to, da med mladimi narašča poraba uspaval. Vzrok za to je predvsem vse pogostejša kronična nespečnost, ki je pogosto povezana s čustvenimi motnjami, kot je depresija, in z anksioznimi motnjami (bolestna tesnoba in nemir, vsiljive misli) (Oražem Grm, 2012, 13. 3. 2015).

82 % anketirancev je seznanjenih, da je pod vplivom določenih zdravil prepovedana vožnja, najpogosteje (97 %) so o tem seznanjeni anketiranci v starostni skupini od 56 do 65 let, najmanj (59 %) pa v starostni skupini do 17 let. O absolutni ali relativni prepovedi vožnje opozarjata na škatlici zdravil tudi znaka (rdeči trikotnik in beli trikotnik z rdečim robom).

48 % anketirancev je vedno pozorna na to, da pod vplivom zdravil, ki vplivajo na psihomotorično sposobnost, ne vozijo avtomobila, takšnih je največ (89 %) v starostni skupini od 56 do 65 let. Na vprašanje, ali ste pozorni na to, da pod vplivom zdravil, ki vplivajo na psihomotorično sposobnost, ne vozite avtomobila, se nanaša **druga hipoteza**, ki se glasi, da je več kot polovica anketirancev vedno pozorna, da pod vplivom zdravil, ki vplivajo na psihomotorične sposobnosti, ne vozijo avtomobila. Hipoteza **ni potrjena**, saj je samo 48 % anketirancev odgovorilo, da so vedno pozorni na zdravila, ki vplivajo na psihomotorično sposobnost in da takrat ne vozijo avtomobila. G. Hrušovar pravi, da imajo določene substance 100 % prepoved upravljanja motornih vozil in da bi moralo priti do odvzema vozniškega dovoljenja. Za zakonodajo pa meni, da je napisana dobro.

Nihče od anketirancev, ki ima vozniški izpit, še ni dobil kazni za vožnjo pod vplivom zdravil.

Na škatli in v priloženih navodilih opazimo znaka, ki opozarjata na relativno ali absolutno prepoved vožnje. Pred izdajo zdravil nas na to še dodatno opozorita zdravnik in farmacevt, kar v intervjuju pove tudi ga. Glavnik, vendar ljudje tega ne jemljejo vedno kot pomembno. Raziskava je pokazala, da kar 53 % anketiranih ne pozna znaka, ki opozarja na prepoved vožnje. Znak, ki opozarja na absolutno ali relativno prepoved vožnje, tako pozna samo 47 % anketirancev, največ (69 %) v

starostni skupini od 56 do 65 let. Na vprašanje, ali poznate znak pri zdravilih, ki opozarja na absolutno ali relativno prepoved vožnje, se nanaša **tretja hipoteza**, ki se glasi, da več kot polovica anketirancev pozna znak, ki opozarja na absolutno ali relativno prepoved vožnje. Hipoteza **ni potrjena**, saj tak znak pozna samo 47 % anketirancev.

Kako se ljudje držijo opozoril zdravnika oz. farmacevta o stranskih učinkih zdravil, ki jih uživajo, je odvisno od vsakega posameznika. Raziskava je pokazala, da anketiranci v 20 % menijo, da jih osebni zdravnik vedno dovolj osvešča o stranskih učinkih zdravil, med njimi to najpogosteje (37 %) menijo v starostni skupini od 56 do 65 let, kar ni presenetljivo, saj ravno ti največ redno uživajo zdravila, in najmanj (6 %) v starostni skupini od 26 do 35 let, 33 % pa jih meni, da temu ni tako, med njimi jih je največ v starostni skupini od 26 do 35 let (65 %).

Da farmacevti dovolj dobro, vedno, osveščajo ljudi o stranskih učinkih zdravil, se strinja samo petina anketirancev, med njimi najpogosteje (33 %) v starostni skupini od 46 do 55 let, najmanj (6 %) pa v starostni skupini od 26 do 35 let. Da jih farmacevti osveščajo občasno, jih meni 37 %, od tega najpogosteje v starostni skupini od 18 do 25 let (53 %), da pa jih ne osveščajo dovolj dobro pa jih meni 28 % anketirancev, od tega največ (65 %) v starostni skupini od 26 do 35 let in najmanj (17 %) v starostni skupini od 46 do 50 let. Na vprašanje, ali menite, da vas farmacevti dovolj dobro osveščajo o stranskih učinkih zdravil, se nanaša **četrta hipoteza**, ki se glasi, da več kot četrtina anketirancev meni, da jih farmacevti samo včasih osveščajo o stranskih učinkih zdravil. Hipoteza **je potrjena**, saj tako meni 37 % anketirancev.

Pri trinajstem vprašanju je sedem trditev, ki se nanašajo na pitje alkohola in jemanje zdravil, sočasno jemanje več zdravil, povečanje odmerka zdravil, seznanitev z navodili pri zdravilih, poznavanje znakov pri zdravilih za absolutno in relativno prepoved upravljanja z vozili in stroji ter pomen trigonikov. Anketiranci so v več kot 85 % seznanjeni, da sočasno pitje alkohola in jemanje zdravil, sočasno jemanje več zdravil in povečanje odmerka zdravila poveča neželene učinke ter so seznanjeni s tem, da je vedno v navodilih pri zdravilih napisano, ali ima zdravilo vpliv na psihofizične sposobnosti. Znaka pri zdravilih, ki opozarjata na absolutno ali relativno prepoved upravljanja z vozili in dela s stroji, pozna dobra polovica anketirancev. Da so trigoniki zdravila, ki vplivajo na sposobnost upravljanja z vozili in stroji, ve samo četrtina anketirancev.

Pri 14. in 15. vprašanju je napisanih 21 različnih zdravil, ki vplivajo na psihomotorične sposobnosti ljudi. Od vseh navedenih anketiranci najpogosteje (53 %) uživajo zdravila za zdravljenje bolečine, sledi uživanje zdravil proti dražečemu kašlju (23 %), v 16 % zdravila proti alergijam, zdravila za zniževanje povišanega krvnega tlaka, zdravila proti slabosti in potovalni slabosti, v 13 % zdravila za zdravljenje migrenskih glavobolov ter v 5 % uspavala. Ostala zdravila anketiranci jemljejo v manj kot 5 %. Od napisanih zdravil so anketiranci najbolj seznanjeni, da uspavala in pomirjevala (64 %), vplivajo na psihomotorične sposobnosti ljudi, sledijo zdravila za zdravljenje bolečine (63 %), v 58 % zdravila za zdravljenje depresije, v 46 % zdravila za zdravljenje migrenskih glavobolov, v 45 % zdravila za zdravljenje epilepsije in zdravila za zdravljenje shizofrenije, v 44 % zdravila za zdravljenje tesnobe ter v 42 % zdravila za zdravljenje odvisnosti. Anketiranci pa so najmanj seznanjeni z vplivom na psihomotorične sposobnosti ljudi za zdravila za zdravljenje očesnega tlaka, za zdravljenje sladkorne

bolezni, zdravila proti močni mišični napetosti in zdravila za zdravljenje dražečega, suhega kašlja.

Epidemiološke študije v Evropi so pokazale, da ima približno 4 % udeležencev v prometu v telesu zaznavne količine prepovedanih zdravil, delež je še večji pri udeležencih v prometnih nesrečah, kar 13 % in 10 % pri smrtnih primerih nezgod v prometu. V Belgiji so razdelili psihoaktivne snovi v različne kategorije glede na njihove učinke na sposobnost za vožnjo z motornim vozilom. Seznam z razdelitvijo psihoaktivnih substanc so razdelili zdravnikom in lekarnam, ki ga uporabljajo v vsakodnevni praksi pri svetovanju bolnikom, pri predpisovanju psihoaktivnih snovi in izdajanju teh zdravil (Bilban, str. 8).

4 ZAKLJUČEK

Človek je najšibkejši člen v prometu. Od njegovega početja in psihomotorične sposobnosti je odvisno, kako se bo v prometu odzval in reagiral na situacije. Vsak posameznik bi moral pri sebi ugotoviti, kako lahko sam prispeva k izboljšanju v cestnem prometu.

Prepovedane substance, kot so alkohol, droge in zdravila, lahko zmanjšajo psihofizične sposobnosti pri vožnji. Pri zaužitju le-teh ogrozimo sebe in druge udeležence v prometu.

Kljub vsem zakonom in predpisom ne moremo povsem preprečiti prometnih nesreč, lahko pa vsak prispeva k omilitvi prometnih nesreč s tem, da se za volan usede brez kakršnihkoli substanc in dovolj zbran.

Po mojem mnenju bi morali ljudi o vplivu zdravil, ki delujejo na psihomotorične sposobnosti, bolj osveščati o tem tudi mediji. Zmeraj poslušamo, o nevarnosti drog in alkohola, zdravilom pa ne dajejo takšnega pomena, vendar bi ga morali še posebej, ker se povprečna starost prebivalstva pri nas povečuje. Tako bi povečali osveščenost ljudi in mogoče tudi zmanjšali kakšno nesrečo. Zelo pozitivno bi vplivalo, če bi organizirali predavanja v šoli in s tem seznanili tudi tiste, ki še nimajo opravljenega vozniškega izpita.

Z raziskovalno nalogo sem se veliko naučila in si razširila obzorja. Svoje izkušnje in novo znanje bom lahko delila med svoje sošolce, prijatelje, svojce. Zelo lepa izkušnja je bila, ko sem si lahko od blizu ogledala policijski avto in delala na terenu.

5 VIRI IN LITERATURA

Arko, J. *Pri uživanju več zdravil nastanejo škodljivi medsebojni učinki*. Primorske lekarne. Dostopno na:

<http://primorske.si/Priloge/Zdravje/Pri-uzivanju-vec-zdravil-nastanejo-skodljivi--meds.aspx> (13. 3. 2015).

Bilban, M. *Droge in psihoaktivna zdravila ter voziška zmožnost*. Povzetek. Zavod za varstvo pri delu, d. d., Ljubljana, str. 8.

Cukjati, F. *Zakon o varnosti cestnega prometa* (uradno prečiščeno besedilo) (ZVCP-1-UPB5). Ur. list RS, št. 56/2008, str. 6021. Dostopno na:

<http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200856&stevilka=2345> (15. 2. 2015).

Čater, N. *Prepovedane droge in prometna varnost*. V: Zdravila in prometna varnost. Slovensko farmacevtsko društvo, Sekcija farmacevtov javnih lekarn, 2007, str. 18. Dostopno na:

<http://www.sfd.si/modules/catalog/products/prodfile/3dsl.pdf> (15. 2. 2015).

Čepin Tovornik, P. *Slikovni material*. Slika: 4.

Krušič, M. *Zdravila, prometna varnost in zakonodaja*. V: Zdravila in prometna varnost. Slovensko farmacevtsko društvo, Sekcija farmacevtov javnih lekarn, 2007, str. 22, 23. Dostopno na: <http://www.sfd.si/modules/catalog/products/prodfile/3dsl.pdf> (15. 2. 2015).

Kunej, T. *Slikovni material*. Slika: 3.

Madjar, B. *Kaj moraš vedeti o svojih zdravilih?* V: Zdravila in mladostniki. Slovensko farmacevtsko društvo, Sekcija farmacevtov javnih lekarn, 2009, str. 8 – 11. Dostopno na: <http://www.sfd.si/uploads/datoteke/broua2009web.pdf> (15. 2. 2015).

Madjar, B. *Kaj naj kot mladostnik veš o zdravilih?* V: Zdravila in mladostniki. Slovensko farmacevtsko društvo, Sekcija farmacevtov javnih lekarn, 2009, str. 6. Dostopno na: <http://www.sfd.si/uploads/datoteke/broua2009web.pdf> (15. 2. 2015).

Možina, M. *Priročnik o varni in pravilni rabi zdravil*. ZZZS, 2006, str. 2, 9.

Oražem Grm, B. *Zasvojenost z zdravili: zlorabljen pomoč na recept*. Revija Zdravje. Dostopno na: <http://www.zdravje.si/zasvojenost-z-zdravili> (13. 3. 2015).

Ošlak, A. *Ugotavljanje simptomov vožnje pod vplivom mamil in psihoaktivnih zdravil*. Sektor prometne policije UUP GPU, Oddelek za programe CIU PA GPU, 2008, str. 5, 6, 9, 10.

Pisk, N., Tršinar, M., Debeljak, B. *Zdravila, ki vplivajo na sposobnost upravljanja vozil in strojev*. V: Zdravila in prometna varnost. Slovensko farmacevtsko društvo, Sekcija farmacevtov javnih lekarn, 2007, str. 6, 7, 9. Dostopno na: <http://www.sfd.si/modules/catalog/products/prodfile/3dsl.pdf> (15. 2. 2015).

Potočnik Benčič, D. *Kaj mora starostnik vedeti o zdravilih*. V: Zdravila in starostniki. Slovensko farmacevtsko društvo, Sekcija farmacevtov javnih lekarn, 2007, str. 10. Dostopno na: <http://www.sfd.si/modules/catalog/products/prodfile/knizicawww2010.pdf> (15. 2. 2015).

Povše, M., Fürst, J., Samaluk, V. *Poraba izbranih zdravil v Sloveniji po starostnih skupinah*. V: Starejši voznik. ZZZS, Oddelek za zdravila. Ljubljana, 2010, str. 118.

Rupret, S. *Zdravila, ki vplivajo na sposobnost upravljanja vozil in strojev*. Celjske lekarne. Dostopno na: <http://www.lekarnanaklik.si/Images/NasvetFarmacevta/dokumenti/Zdravila%20in%20promet.pdf> (10. 2. 2015).

Tratar, F. *Alkohol in zdravila*. V: Zdravila in prometna varnost. Slovensko farmacevtsko društvo, Sekcija farmacevtov javnih lekarn, 2007, str. 14. Dostopno na: <http://www.sfd.si/modules/catalog/products/prodfile/3dsl.pdf> (15. 2. 2015).

Vrtačnik, K. *Slikovni material*. Sliki: 1, 2.

Zorec – Karlovšek, M. *Ali sem zaradi bolezni ali zdravil, ki jih jemljem slab voznik?* Združenje za razvoj forenzične toksikologije in drugih forenzičnih ved – Fortox. Ljubljana, 2007, str. 4.

6 PRILOGE

Priloga 1: Anketni vprašalnik o osveščenosti ljudi o vplivu zdravil na vožnjo

Priloga 2: Zapisnik o postopku za prepoznavo znakov oziroma simptomov, ki so posledica prepovedanih drog, psihoaktivnih zdravil ali drugih psihoaktivnih snovi v organizmu in njihovih presnovkov, ki zmanjšujejo njegovo sposobnost za vožnjo

Priloga 3: Zdravniška preiskava: alkohol, prepovedane droge, psihoaktivna zdravila in druge psihoaktivne snovi

Priloga 4: Naročilo za strokovni pregled zaradi ugotavljanja vpliva alkohola, prepovedanih drog, psihoaktivnih zdravil in drugih psihoaktivnih snovi

Priloga 5: Odredba o kazenskem postopku

ANKETNI VPRAŠALNIK OSVEŠČENOST LJUDI O VPLIVU ZDRAVIL NA VOŽNJO

Spoštovani!

Sem dijakinja drugega letnika Srednje zdravstvene šole Celje in v tem šolskem letu izdelujem raziskovalno nalogo o tem, ali ljudje, ki so vozniki in uživajo zdravila, vedo, kako le-ta in katera vplivajo na njihovo sposobnost vožnje vozila. Za pridobitev podatkov sem sestavila anonimni anketni vprašalnik in Vas naprošam, da ga izpolnite. Za sodelovanje se Vam že vnaprej zahvaljujem.

Spol:

- a) Moški
- b) ženski

Starost (dopolnjena leta):

- a) do 17 let
- b) od 18 do 25 let
- c) od 26 do 35 let
- d) od 36 do 45 let
- e) od 46 do 55 let
- f) od 56 do 65 let
- g) starejši od 66 let

1. Ste voznik/ca:

- a) Da.
- b) Ne.

2. Uživete kakšna zdravila?

- a) Da.
- b) Ne.

3. Ali redno uživete kakšna zdravila?

- a) Da.
- b) Ne.

4. Poznate stranske učinke zdravil, ki jih uživete?

- a) Da, v celoti.
- b) Da, delno.
- c) Ne.
- d) Ne uživam zdravil.

5. Ali pred uporabo novih zdravil preberete priložena navodila?

- a) Da, vedno.
- b) Da, včasih.
- c) Ne.
- d) Ne uživam zdravil.

6. Kako pogosto uživate zdravila?

- a) Vsak dan.
- b) Enkrat na teden.
- c) Enkrat na mesec.
- d) Občasno.
- e) Ob poslabšanju bolezni.
- f) Ne uživam zdravil.
- g) Drugo (napišite): _____

7. Ali veste, da je pod vplivom določenih zdravil prepovedana vožnja?

- a) Da.
- b) Ne.
- c) Sem že slišal/a za to.

8. Ste pozorni na to, da pod vplivom zdravil, ki vplivajo na psihomotorično sposobnost, ne vozite avtomobila?

- a) Da, vedno.
- b) Da, včasih.
- c) Ne.
- d) O tem nisem seznanjen/a.
- e) Nisem voznik/ca.
- f) Drugo (napišite): _____

9. Ali ste kdaj prejeli kazen za vožnjo pod vplivom zdravil?

- a) Nikoli.
- b) Enkrat.
- c) Dvakrat.
- d) Nisem voznik/ca.
- e) Drugo (napišite): _____

10. Poznate znak na zdravilih, ki opozarja na absolutno ali relativno prepoved vožnje?

- a) Da.
- b) Ne.

11. Menite, da vas osebni zdravnik dovolj osvešča o stranskih učinkih zdravil?

- a) Da, vedno.
- b) Da, včasih.
- c) Ne.
- d) Ne uživam zdravil.

12. Menite, da vas farmacevti dovolj dobro osveščajo o stranskih učinkih zdravil?

- a) Da, vedno.
- b) Da, včasih.
- c) Ne.
- d) Ne uživam zdravil.

13. Označite spodaj navedene trditve, pri čemer DA pomeni, da ste s trditvijo seznanjeni, z NE, da s trditvijo niste seznanjeni, in NE VEM, da ne poznate odgovora.

Strinjanje s trditvijo:	DA	NE	NE VEM
Trigoniki so zdravila, ki vplivajo na sposobnost upravljanja z vozili in stroji.			
Rdeči pobarvani trikotnik pomeni absolutno prepoved upravljanja z vozili in prepoved dela s stroji.			
Beli trikotnik z rdečo obrobo pomeni relativno prepoved upravljanja z vozili in dela s stroji.			
V rubriki (pri navodilih zdravil) Vpliv na sposobnost upravljanja vozil in strojev je vedno navedeno, ali ima zdravilo vpliv na psihofizične sposobnosti in upravljanje vozil ter strojev.			
Povečanje odmerka zdravila lahko poveča negativne stranske učinke.			
Med sočasnim jemanjem več zdravil je možnost pojavljanja neželenih učinkov večja, zato je večji tudi vpliv na psihofizične sposobnosti.			
Sočasno pitje alkoholnih pijač in jemanje zdravil poveča neželene učinke zdravil na psihofizične sposobnosti.			

14. Označite, katero od spodaj navedenih zdravil uživate, pri čemer DA pomeni, da uživate zdravilo, in NE, da zdravila ne uživate.

Uživam zdravilo:	DA	NE
Zdravila za zdravljenje bolečine.		
Uspavala.		
Pomirjevala.		
Zdravila za zdravljenje depresije.		
Zdravila za zdravljenje shizofrenije.		
Zdravila za zdravljenje tesnobe.		
Zdravila za zdravljenje epilepsije (antiepileptiki).		
Zdravila za zdravljenje odvisnosti.		
Zdravila za zdravljenje migrenskih glavobolov.		
Zdravila za zdravljenje suhega, dražečega kašlja (antitusiki).		
Zdravila proti slabosti in potovalni slabosti.		
Zdravila proti močni mišični napetosti.		
Zdravila, ki delujejo spodbujevalno na osrednje živčevje (kofein, efedrin, zaviralci apetita)		
Zdravila za zdravljenje demence.		
Zdravila za zdravljenje Parkinsonove bolezni.		
Zdravila za zdravljenje vrtoglavice.		
Zdravila za znižanje povišanega krvnega tlaka (antihipertenzivi).		
Zdravila za zdravljenje sladkorne bolezni (antidiabetiki).		
Zdravila za zdravljenje oči (povišanega očesnega tlaka).		
Zdravila proti alergijam (antialergiki).		
Zdravila za zdravljenje peptične razjede (antiulkusna zdravila).		

15. Vsa spodaj napisana zdravila vplivajo na psihofizične sposobnosti ljudi. Z DA označite, da ste s tem seznanjeni, z NE, da tega ne veste, in z NE POZNAM ZDRAVILA, da zdravila ne poznate.

Vaša seznanjenost o vplivu zdravila na psihomotorične sposobnosti ljudi:	DA	NE	NE POZNAM ZDRAVILA
Zdravila za zdravljenje bolečine.			
Uspavala.			
Pomirjevala.			
Zdravila za zdravljenje depresije.			
Zdravila za zdravljenje shizofrenije.			
Zdravila za zdravljenje tesnobe.			
Zdravila za zdravljenje epilepsije (antiepileptiki).			
Zdravila za zdravljenje odvisnosti.			
Zdravila za zdravljenje migrenskih glavobolov.			
Zdravila za zdravljenje suhega, dražečega kašlja (antitusiki).			
Zdravila proti slabosti in potovalni slabosti.			
Zdravila proti močni mišični napetosti.			
Zdravila, ki delujejo spodbujevalno na osrednje živčevje (kofein, efedrin, zaviralci apetita)			
Zdravila za zdravljenje demence.			
Zdravila za zdravljenje Parkinsonove bolezni.			
Zdravila za zdravljenje vtroglavice.			
Zdravila za znižanje povišanega krvnega tlaka (antihipertenzivi).			
Zdravila za zdravljenje sladkorne bolezni (antidiabetiki).			
Zdravila za zdravljenje oči (povišanega očesnega tlaka).			
Zdravila proti alergijam (antialergiki).			
Zdravila za zdravljenje peptične razjede (antiulkusna zdravila).			

Številka:

Datum:

(odtis zgornje štampljke)

Datum _____, čas _____

Kraj _____

ZAPISNIK

O POSTOPKU ZA PREPOZNAVNO ZNAKOV OZIROMA SIMPTOMOV, KI SO POSLEDICA PREPOVEDANIH DROG, PSIHOAKTIVNIH ZDRAVIL ALI DRUGIH PSIHOAKTIVNIH SNOVI V ORGANIZMU IN NJIHOVIH PRESNOVKOV, KI ZMANJŠUJEJO NJEGOVO SPOSOBNOST ZA VOŽNJO

Postopek za prepoznavo znakov oziroma simptomov, ki so posledica prepovedanih drog, psihoaktivnih zdravil ali drugih psihoaktivnih snovi v organizmu, in njihovih presnovkov, ki zmanjšujejo njegovo sposobnost za vožnjo, je bil odrejen na podlagi sedmega odstavka 107. člena Zakona o pravilih cestnega prometa (Ur. list RS, št. 109/10). Udeleženec-ka cestnega prometa _____, rojen-a _____, prebivališče _____, je bil-a VOZNIK – POTNIK – SPREMLJEVALEC – UČITELJ VOŽNJE – PEŠEC – JAHAC – VODNIK ŽIVALI – NEPOSREDNI UDELEŽENEC PROMETNE NESREČE z vozilom _____, reg. oznaka _____.

Postopek ☐ JE ☐ NI bil opravljen, ker udeleženec-ka cestnega prometa:

- ☐ ni pripravljen-a opraviti postopka za prepoznavo znakov oziroma simptomov, ki so posledica prepovedanih drog, psihoaktivnih zdravil ali drugih psihoaktivnih snovi v organizmu in njihovih presnovkov, ki zmanjšujejo njegovo sposobnost za vožnjo
- ☐ ni pripravljen-a opraviti postopka za prepoznavo znakov oziroma simptomov, ki so posledica prepovedanih drog, psihoaktivnih zdravil ali drugih psihoaktivnih snovi v organizmu in njihovih presnovkov, ki zmanjšujejo njegovo sposobnost za vožnjo, ker se izgovarja na zdravstvene težave
- ☐ ni pripravljen-a opraviti postopka za prepoznavo znakov oziroma simptomov, ki so posledica prepovedanih drog, psihoaktivnih zdravil ali drugih psihoaktivnih snovi v organizmu in njihovih presnovkov, ki zmanjšujejo njegovo sposobnost za vožnjo, pravilno v skladu z navodili policista.

Udeležencu-ki cestnega prometa je bil pred začetkom postopka pojasnjen način izvedbe postopka.

OPAŽANJA POLICISTA:

Način vožnje: ☐ normalna vožnja ☐ nezanesljiva vožnja (vijuganje) ☐ prekratka varnostna razdalja ☐ povečana hitrost vožnje ☐ počasna vožnja ☐ težave pri zaustavitvi ☐ nereagirane na svetlobno prometno signalizacijo ☐ ostalo _____

Izgled udeleženca-ke cestnega prometa: ☐ brez posebnosti ☐ se poti ☐ drgeta ☐ ga zebe ☐ kiha ☐ smrka ☐ ima krče ☐ ima bolečine ☐ se praska ☐ ostalo _____

Razpoloženje udeleženca-ke cestnega prometa: ☐ primerno okoliščinam (normalno) ☐ depresivno ☐ evforično

Obnašanje udeleženca-ke cestnega prometa: ☐ miren ☐ upočasnen ☐ utrujen ☐ zaspan ☐ nezbran ☐ apatičen ☐ nedostopen ☐ odklonilen ☐ pogovor ni mogoč ☐ zgovoren ☐ vzbujen ☐ jezen ☐ preplašen ☐ nasilen ☐ ostalo _____

Drugi vidni znaki: ☐ vbodne rane ☐ razjede pri nosu ali na ustih ☐ ožganine na rokah ☐ pribor za uživanje
☐ ostalo _____

Govor: ☐ razločen ☐ zatikajoč ☐ nerazločen ☐ smiselno nepovezan ☐ brezbarven glas
☐ ostalo _____

Udeleženec-ka cestnega prometa ☐ **JE** ☐ **NI** odklonil-a preizkus alkoholiziranosti.

Sredstvo ali naprava za ugotavljanje alkohola je pokazala rezultat: _____ mg/l alkohola v organizmu oziroma izdihanem zraku udeleženca-ke cestnega prometa.

UGOTOVITVE POLICIJSKEGA POSTOPKA:

1. FAZA

Izgled oči: ☐ normalne ☐ pordele ☐ vodene ☐ motne ☐ ostalo _____

Uporaba zdravil: _____ ur pred preizkusom

Horizontalni drget oči: ☐ prisoten ☐ ni prisoten

Horizontalni drget oči v končnih položajih: ☐ prisoten ☐ ni prisoten

Vertikalni drget oči: ☐ prisoten ☐ ni prisoten

Vertikalni drget oči v končnih položajih: ☐ prisoten ☐ ni prisoten

Usmerjenost oči k izbranim točkam: ☐ usmerjen ☐ nemiren ☐ fiksiran

2. FAZA

Velikost zenic: ☐ normalna ☐ ozka ☐ široka L (leva) _____ mm D (desna) _____ mm

Reakcija zenic na osvetlitev: ☐ upočasnjena ☐ takojšnja ☐ ne reagira

3. FAZA

SUM, DA JE UDELEŽENEC-KA CESTNEGA PROMETA POD VPLIVOM PREPOVEDANIH DROG, PSIHO-AKTIVNIH ZDRAVIL, DRUGIH PSIHOAKTIVNIH SNOVI ALI NJIHOVIH PRESNOVKOV, KI ZMANJŠUJEJO NJEGOVO SPOSOBNOST ZA VOŽNJO

☐ **OBSTAJA**

☐ **NE OBSTAJA**

STROKOVNI PREGLED

☐ **JE**

☐ **NI ODREJEN**

Opombe:

UDELEŽENEC-KA CESTNEGA PROMETA

(žig)

POLICIST

Priimek in ime _____

ZDRAVNIŠKA PREISKAVA (ALKOHOL, PREPOVEDANE DROGE, PSIHOAKTIVNA ZDRAVILA IN DRUGE PSIHOAKTIVNE SNOVI)

Telesna teža _____ kg Višina _____ cm Obleka ☐ urejena ☐ neurejena ☐ drugo _____

Poškodbe _____

Zdravila (tudi infuzije) dana v zdravstveni ustanovi pred odvzemom krvi in urina (kaj, koliko, kdaj) _____

Bolezni (epilepsija, sladkorna bolezen, prejšnja kraniocerebralna travma, itd.) _____

Alkoholne pijače v zadnjih 24 urah (kaj, koliko, kdaj) _____

Zadnjič jedel (kaj, kdaj) _____

Nazadnje počival (kdaj, koliko) _____

Zdravila ali prepovedane droge v zadnjih 24 urah (kaj, koliko, kdaj, kako) _____

Po dogodku zaužite alkoholne pijače / zdravila / prepovedane droge (kaj, koliko, kdaj, kako) _____

Dogodka se spominja ☐ da ☐ ne Časovna in krajevna orientacija ☐ ohranjena ☐ motena

Govor ☐ razločen ☐ zatikajoč ☐ nerazločen ☐ smiselno nepovezan ☐ brezbarven glas ☐ drugo _____

Pogled ☐ brez posebnosti ☐ nemiren ☐ fiksiran

Hoja po črti (prsti-peta): (oči odprte) ☐ zanesljiva ☐ nezanesljiva (oči zaprte) ☐ zanesljiva ☐ nezanesljiva

Obračanje ☐ zanesljivo ☐ nezanesljivo Stoja na eni nogi ☐ zanesljivo ☐ nezanesljivo

Ravnotežje (oči odprte) ☐ dobro ☐ slabo (oči zaprte) ☐ dobro ☐ slabo Dotikanje kazalca s kazalcem ☐ zanesljivo ☐ nezanesljivo

Vonj izdihanega zraka _____ Kadilec ☐ da ☐ ne

Grobonihnen nistagmus (po Taschenu) _____ sek. Občutek za čas: _____ sek. mu pomeni 30 sek.

ZNAKI NEZANESLJIVEGA RAVNANJA	NEZAZNAVNI	ZAZNAVNI
OCENA ALKOHOLIZIRANOSTI	☐ trezen	☐ lahko vinjen ☐ vinjen ☐ pijan ☐ ocena ni možna, razlog _____

IZPOLNI DODATNO (PREPOVEDANE DROGE, PSIHOAKTIVNA ZDRAVILA)

Pulz _____ RR _____ Temp. _____

Oči ☐ brez posebnosti ☐ pordele ☐ motne ☐ vodene Zenici ☐ ozki ☐ srednje široki ☐ široki ☐ drugo _____

Reakcija zenic na svetlobo ☐ takojšnja ☐ upočasnjena ☐ ni reakcije ☐ drugo _____

Nistagmus: horizontalen ☐ prisoten ☐ ni prisoten vertikalni ☐ prisoten ☐ ni prisoten

Konvergenca: ☐ ustrezna ☐ neustrezna

Koža ☐ sveži vbodi ☐ stari vbodi ☐ brazgotine ☐ hematomi ☐ drugo _____ mesto _____

Preiskovančev izgled ☐ brez posebnosti ☐ se poti ☐ drgeta ☐ ga zebe ☐ kiha ☐ smrka ☐ ima krče ☐ se praska

☐ ima bolečine (kje _____) ☐ drugo _____

Razpoloženje ☐ primerno okoliščinam ☐ depresivno (potrlost) ☐ euforično ☐ drugo _____

Obnašanje ☐ miren ☐ upočasnen ☐ utrujen ☐ zaspan ☐ nezbran ☐ apatičen ☐ nedostopen ☐ odklonilen ☐ jezen

☐ nasilen ☐ vzbujen ☐ preplašen ☐ zgovoren ☐ pogovor ni mogoč ☐ drugo _____

OCENA VPLIVA PREPOVEDANIH DROG IN PSIHOAKTIVNIH ZDRAVIL

ZNAKI MOTENJ, KI LAHKO POVZROČIJO NEZANESLJIVO RAVNANJE V PROMETU

☐ so zaznavni ☐ obstaja sum ☐ niso zaznavni ☐ ocena ni možna, razlog _____

Opombe zdravnika: _____

V _____, dne _____ (Žig ustanove) _____ (Žig in podpis zdravnika)

Udeleženec-ka cestnega prometa ☐ JE ☐ NI odklonil-a preizkus alkoholiziranosti.

Sredstvo ali naprava za ugotavljanje alkohola je pokazala rezultat: _____ mg/l alkohola v organizmu oziroma izdihanem zraku udeleženca-ke cestnega prometa.

Udeleženec-ka cestnega prometa ☐ JE ☐ NI pripravljen-a opraviti preizkus z napravo za hitro ugotavljanje prisotnosti prepovedanih drog, psihoaktivnih zdravil in drugih psihoaktivnih snovi v slini.

Sredstvo ali naprava za hitro ugotavljanje prisotnosti prepovedanih drog, psihoaktivnih zdravil in drugih psihoaktivnih snovi v slini _____ je pokazala ☐ POZITIVEN ☐ NEGATIVEN rezultat.
(znamka, tip)

UGOTOVITVE POLICIJSKEGA POSTOPKA:

1. FAZA

Izgled oči: ☐ normalne ☐ pordele ☐ vodene ☐ motne ☐ ostalo _____

Uporaba zdravil: _____ ur pred preizkusom

Horizontalni drget oči: ☐ prisoten ☐ ni prisoten

Horizontalni drget oči v končnih položajih: ☐ prisoten ☐ ni prisoten

Vertikalni drget oči: ☐ prisoten ☐ ni prisoten

Vertikalni drget oči v končnih položajih: ☐ prisoten ☐ ni prisoten

Usmerjenost oči k izbranim točkam: ☐ usmerjen ☐ nemiren ☐ fiksiran

2. FAZA

Velikost zenic: ☐ normalna ☐ ozka ☐ široka L (leva) _____ mm D (desna) _____ mm

Reakcija zenic na osvetlitev: ☐ upočasnjena ☐ takojšnja ☐ ne reagira

3. FAZA

Sum, da je udeleženec-ka cestnega prometa pod vplivom prepovedanih drog, psiho-aktivnih zdravil, drugih psihoaktivnih snovi ali njihovih presnovkov, ki zmanjšujejo njegovo sposobnost za vožnjo:

☐ OBSTAJA ☐ NE OBSTAJA

Strokovni pregled ☐ JE ☐ NI ODREJEN

Opombe:

UDELEŽENEC-KA CESTNEGA PROMETA

POLICIST

NAROČILO ZA STROKOVNI PREGLED ZARADI UGOTAVLJANJA VPLIVA ALKOHOLA, PREPOVEDANIH DROG, PSIHOAKTIVNIH ZDRAVIL IN DRUGIH PSIHOAKTIVNIH SNOVI

PRIIMEK _____ (Vstavi podatke, ustrezno obkroži ali označi)

Spol ☐ M ☐ Ž

IME _____ Datum rojstva _____

NASLOV _____
(kraj, ulica)

VRSTA DOGODKA: ☐ kaznivo dejanje ☐ kontrola prometa, prekršek ☐ prometna nesreča, kategorije _____ ☐ drugo _____
☐ pešec ☐ sopotnik ☐ voznik (osebnega vozila, kombija, tovornega vozila, avtobusa, motornega kolesa, kolesa, traktorja, _____)

Vozniško dovoljenje ☐ ne ☐ da kategorije _____

Čas dogodka: dne _____ ob _____ uri _____ min. Kraj dogodka _____

PREIZKUS ALKOHOLIZIRANOSTI ☐ da ☐ ne ☐ odklonil, razlog _____

☐ Alcotest 6510 ☐ Alcotest 6810 ☐ drugo _____ Serijska številka: _____

dne _____ ob _____ uri _____ min. Rezultat _____ (mg/L)

Vpliv alkohola ☐ ni opazen ☐ je opazen ☐ ocena ni možna

Vpliv prepovedanih drog in psihoaktivnih zdravil: ☐ ni opazen ☐ je opazen ☐ ocena ni možna

ZAHTEVANA PREISKAVA NA ☐ alkohol ☐ prepovedane droge ☐ psihoaktivna zdravila ☐ drugo

Preiskavo zahteva: _____

Rezultat preiskave poslati na naslov: _____

Plačnik preiskave: _____

ODVZEM KRVI dne _____ ob _____ uri _____ min. Odtргaj kontrolni etiketi in ju nalepi

ODVZEM URINA dne _____ ob _____ uri _____ min; pod nadzorom ☐ da ☐ ne

Razkuženje kože z(s) _____

Preiskovanec ☐ je odklonil odvzem krvi ☐ ne more oddati vzorca urina

☐ je odklonil odvzem urina ☐ je odklonil sodelovanje pri zdravniški preiskavi

Opombe zdravnika: _____

V _____, dne _____ (Žig ustanove) (Žig in podpis zdravnika)

SPREJEM VZORCA

Vzorec oddal:	Dne:	T
Vzorec sprejel:	Dne:	

Vzorec pravilno dostavljen in opremljen

☐ da ☐ ne Opomba: _____

00130566

Štampiljka:

Datum: _____
(odtis zglavne štampljke)**ODREDBA**

Izdana na podlagi Zakona o pravilih cestnega prometa (Ur. list RS, št. 109/10) in Zakona o kazenskem postopku (Ur. list RS, št. 32/07 s spremembami in dopolnitvami)

_____, rojen-a _____,
(ime in priimek)

stanujoč-a _____,
mora na STROKOVNI PREGLED, da se preveri:

- a) ali ima v organizmu več alkohola, kot je dovoljeno, oziroma kaže znake nezanesljivega ravnanja;
- b) ali je pod vplivom prepovedanih drog;
- c) ali je pod vplivom psihoaktivnih zdravil ali drugih psihoaktivnih snovi in njihovih presnovkov, ki zmanjšujejo njegovo sposobnost za vožnjo.

Strokovni pregled opravi _____

(zdravstvena organizacija PE)

Strokovni pregled je odredil policist _____

_____, policijske postaje
(ime in priimek)

_____, oziroma preiskovalni sodnik

_____, sodišča _____
(ime in priimek)

Ugotovitve - rezultate analize krvi in urina je treba sporočiti: _____

(ODT, policijski postaji, PU)

Račun za opravljeni strokovni pregled je treba poslati: _____

(sodišču, PU)

(žig)

POLICIST

(ustrezno besedilo podčrtati)

JV/PROM-14
MNZ RS (PC 2)